

DET KONGELIGE
BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENT

Retningslinjer

Utgitt av: Barne- og familiedepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Statens forvaltningstjeneste
Kopi- og distribusjonsservice
www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonskode Q-1036 B

Trykk: OFA 09/2009 - 5000

Saksbehandling i barneverntjenesten

Retningslinjer av 1. november 1995 til lov om
barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100, revidert mars 2002

DET KONGELIGE
BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENT

Retningslinjer

Saksbehandling i barneverntjenesten

Retningslinjer av 1. november 1995 til lov om
barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100, revidert mars 2002

SAKSBEHANDLING I BARNEVERNTJENESTEN

1. INNLEDNING	5
2. GENERELLE SAKSBEHANDLINGSREGLER	5
2.1 HVILKEN KOMMUNE SKAL BEHANDLE SAKEN	5
2.1.1 <i>Hvilket organ i kommunen skal behandle saken ?</i>	7
2.2 HVEM ER PART I EN BARNEVERNSAK	8
2.2.1 <i>Biologiske foreldres partsrettigheter</i>	8
2.2.2 <i>Barnets partsrettigheter</i>	9
2.2.3 <i>Fosterforeldres partsrettigheter</i>	9
2.3 INHABILITET	10
2.4 VEILEDNINGSPLIKT	12
2.5 FORELØPIG SVAR.....	12
3. GENERELL SAKSFORBEREDELSE	13
3.1 BARNEVERNTJENESTENS UNDERSØKELSEPLIKT	13
3.1.1 <i>Mottak av meldinger, jf. bvl. § 4-2</i>	13
3.1.2 <i>Undersøkelse</i>	14
3.2 INNHEMING AV OPPLYSNINGER.....	16
3.2.1 <i>Beskyttelse av kilder</i>	17
3.3 TAUSHETSPLIKT	18
4. SAKSFORBEREDELSE VED ENKELTVEDTAK	20
4.1 FORHÅNDSVARSLING	20
4.2 UTREDNINGS- OG INFORMASJONSPLIKT.....	22
4.3 PARTSOFFENTLIGHET.....	23
4.3.1 <i>Begrensninger i partsoffentligheten</i>	24
4.4 DEN PRAKTISKE GJENNOMFØRING AV DOKUMENTINNSYN	28
4.5 AVSLAG PÅ ANMODNING OM Å SE SAKENS DOKUMENTER.....	28
5. OM BARNEVERNTJENESTENS VEDTAK	28
5.1 MELDING OM BARNEVERNTJENESTENS VEDTAK.....	30
6. SAKSBEHANDLINGEN I FYLKESNEMNDA	31
6.1 FYLKESNEMNDAS SAMMENSETNING OG MYNDIGHETSOMRÅDE.....	31

6.2	BARNEVERTJENESTENS SAKSFORBEREDELSE	32
6.3	OPPNEVNING AV FULLMEKTIG FOR DEN PRIVATE PART	35
6.4	RETT TIL INNSYN I OPPLYSNINGER SOM ER FREMLAGT FOR FYLKESNEMNDA	35
6.5	FYLKESNEMNDAS SAMMENSETNING I DEN ENKELTE SAK	36
6.6	INHABILITET	36
6.7	FORHANDLINGSMØTE	37
6.8	VEDTAK OG BEGRUNNELSE.....	38
6.9	MELDING OM FYLKESNEMNDAS VEDTAK	38
6.10	ENDRINGER I FYLKESNEMNDAS VEDTAK.....	38
7.	IVERKSETTING AV VEDTAK.....	39
8.	OPPFØLGING AV VEDTAK	40
8.1	TILTAKSPLAN.....	41
9.	KLAGE. OMGJØRING.....	42
9.1	HVEM HAR RETT TIL Å KLAGE?	42
9.2	KLAGEFRIST.....	43
9.3	UTSATT IVERKSETTELSE.....	43
9.4	FORBEREDELSE OG BEHANDLING AV KLAGESAK	44
9.5	OVERSENDELSE AV KLAGESAKEN TIL FYLKESMANNEN ELLER FYLKESNEMNDA.....	45
9.6	FYLKESMANNENS BEHANDLING AV KLAGESAKEN	45
9.7	OMGJØRING.....	46
9.8	FYLKESNEMNDAS BEHANDLING AV KLAGESAKEN	47
10.	RETTLIG OVERPRØVING AV FYLKESNEMNDAS VEDTAK.....	47
11.	DEN PRIVATE PARTS SAKSOMKOSTNINGER.....	49

1. INNLEDNING

Regler for saksbehandlingen i barnevernsaker finnes dels i barnevernloven (lov av 17. juli 1992 nr. 100) og sosialtjenesteloven (lov av 13. desember 1991 nr. 81) og dels i forvaltningsloven (lov av 10. februar 1967).

Utgangspunktet er at forvaltningslovens bestemmelser gjelder for saksbehandlingen. I tillegg inneholder barnevernloven enkelte særregler som delvis avviker fra forvaltningslovens regler, herunder gir loven særregler for saksbehandlingen i fylkesnemnda. På de områder barnevernloven har særregler for saksbehandlingen skal disse gjelde. Der hvor barnevernloven ikke har særregler kommer forvaltningsloven til anvendelse, jf. barnevernloven § 6-1 første ledd.

Barne- og familiedepartementet gir i dette rundskrivet en samlet oversikt over regler som gjelder ved de ulike trinn i saksbehandlingen i en barnevernsak. Rundskrivet omhandler imidlertid ikke spesielle saksbehandlingsregler knyttet til særlige tiltak, som f.eks. saksbehandlingsregler for godkjenning og tilsyn av fosterhjem. Saksbehandlingsrundskrivet må derfor ses i sammenheng med øvrige rundskriv fra departementet.

Ut fra hensynet til den enkeltes rettsikkerhet og forsvarlig og god saksbehandling, er det særlig viktig at de ansatte i barneverntjenesten setter seg nøye inn i lovverket, og følger dette ved behandlingen av barnevernsaker.

2. GENERELLE SAKSBEHANDLINGSREGLER

2.1 Hvilken kommune skal behandle saken

Etter barnevernlovens § 8-1 er det den kommunen barnet oppholder seg i som har ansvaret for å yte nødvendig hjelp, herunder iverksette tiltak for barnet. Dette gjelder selv om barnet oppholder seg i kommunen rent midlertidig, og uavhengig av om barnet og/eller foreldrene har bosted i en annen kommune.

Etter lovens § 8-4 har oppholdskommunen også ansvaret for å reise sak for fylkesnemnda når barnet har behov for et tiltak som hører under fylkesnemndas myndighetsområde. I enkelte tilfelle vil det imidlertid være mer hensiktsmessig at en annen kommune enn oppholdskommunen reiser sak for fylkesnemnda. Når barnet har bosted i en annen kommune, og oppholdskommunen kjenner lite til barnets situasjon og behov, vil det ofte være bedre at bostedskommunen overtar ansvaret for å reise sak. Dette kan f.eks. være tilfelle når barnet blir født på en fødeklinikk i en annen kommune enn den foreldrene bor i, og når foreldrene flytter med barnet fra en kommune til en annen mens en undersøkelsessak pågår i den kommunen familien flytter fra. I henhold til § 8-4 første ledd annet punktum kan de berørte kommuner i slike og lignende tilfelle avtale at ansvaret for saken overføres til en annen kommune barnet har tilknytning til. Frem til slik avtale er inngått, er det den kommune der barnet oppholder seg som har ansvaret for at nødvendige hjelpetiltak settes i verk.

Den kommunen som har reist sak for fylkesnemnda har ansvaret for gjennomføring av vedtaket og for videre oppfølging og kontroll så lenge vedtaket opprettholdes, jf. § 8-4 annet ledd. Kommunen beholder oppfølgingsansvaret selv om barnets tilknytning til kommunen endrer seg etter at vedtaket er truffet. Dersom barnet fosterhjems- eller institusjonsplasseres i en annen kommune, beholder således den kommunen som reiste saken ansvaret for barnet, og skal herunder treffe (evt. foreslå for fylkesnemnda) vedtak om alle nye tiltak etter barnevernloven som viser seg nødvendig. Det samme gjelder dersom barnets tilknytning til kommunen endrer seg av andre grunner, f.eks. ved at barnet rømmer til en annen kommune. Den kommune som reiste saken har også ansvaret for å fremme eventuelt forslag for fylkesnemnda om opphevelse av det vedtak som var grunnlaget for plasseringen, f.eks. forslag om opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse.

Også etter at vedtaket er truffet kan kommunene avtale en annen ansvarsregel enn den som er omhandlet i avsnittet ovenfor. To berørte kommuner kan derfor avtale at ansvaret for den videre oppfølging av saken skal overføres til en annen kommune barnet har tilknytning til. Dette kan f.eks. være aktuelt i de tilfelle kommunene ikke har benyttet sin adgang til å overføre ansvaret for å reise sak etter § 8-4 første ledd annet punktum, eller der barnets tilknytning til kommunen har endret seg etter at vedtaket ble truffet.

Regelen i § 8-4 annet ledd om at den kommune som har reist saken har ansvaret for gjennomføring og kontroll selv om barnet oppholder seg i en annen kommune, innebærer derfor et unntak fra lovens ho-

vedregel om oppholdskommunens ansvar. Dette unntaket gjelder også når kommunen har truffet vedtak om frivillig plassering etter §§ 4-4 femte ledd og 4-26.

Det økonomiske ansvaret for en sak følger det faktiske ansvaret for saken, jf. barnevernloven § 9-1. Den kommune som treffer vedtak om tiltak/eventuelt fremmer forslag om tiltak for fylkesnemnda, har derfor også det økonomiske ansvaret for tiltaket, og for den videre oppfølging av saken. Dersom ansvaret for saken ved avtale overføres til en annen kommune, innebærer dette at også det økonomiske ansvaret overføres. Det er likevel ingenting i veien for at to kommuner inngår avtale om en annen ansvarsfordeling enn den som følger av § 9-1, som f. eks. at en kommune påtar seg det faktiske ansvaret for en sak mens en annen påtar seg det økonomiske, jf. Rt.1999 s. 593. I såfall er det viktig at avtalen er klar og tydelig mht. ansvarsfordeling slik at det ikke oppstår uenighet om avtalens rekkevidde på et senere tidspunkt.

2.1.1 Hvilket organ i kommunen skal behandle saken ?

I henhold til barnevernloven § 2-1 tredje ledd skal det i hver kommune være en administrasjon med en leder som har ansvaret for oppgavene etter loven. Loven er ikke til hinder for at kommunen deles inn i distrikter (geografiske enheter) med en ansvarlig leder for hvert distrikt. Bare der hvor dette er tilfellet, tillater loven flere ledere for barnevernet innenfor samme kommune.

Selv om barnevernlovens utgangspunkt er at de kommunale oppgavene etter barnevernloven er et administrativt ansvar, kan kommunestyret beslutte at deler av dette ansvaret kan legges til et folkevalgt organ. Dette organet, som i henhold til loven ikke kan være kommunestyret selv, skal ved behandling av klientsaker ha 5 medlemmer. Dersom kommunen ønsker at et folkevalgt organ skal ha ansvar for oppgaver etter barnevernloven, er det forutsatt at kommunestyret må ta uttrykkelig stilling til hvilke oppgaver organet skal ha, jf. barnevernloven § 2-1 annet ledd.

Etter departementets oppfatning er det viktig at eventuell behandling i et folkevalgt organ ikke fører til at saksbehandlingstiden blir lenger enn den ville vært ved administrativ behandling.

2.2 Hvem er part i en barnevernsak

I henhold til forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e forstås med begrepet part "person som en avgjørelse retter seg mot eller som saken ellers direkte gjelder". I en barnevernsak er det først og fremst barnets foreldre og barnet selv som er parter.

2.2.1 Biologiske foreldres partsrettigheter

Den barnet bor sammen med og som i tillegg har foreldreansvar for barnet vil alltid være part i en sak etter barnevernloven. Dersom omsorgen og foreldreansvaret for barnet overtas av barneverntjenesten, vil foreldrene fortsatt være parter i barnevernsaken, og kan kreve at vedtak om omsorgsovertakelse og fratakelse av foreldreansvar oppheves. Foreldre som bare har foreldreansvaret for barnet, mens barnet bor fast hos den andre av foreldrene, vil være part i sak om fratakelse av foreldreansvar. Foreldre som bare har foreldreansvar for barnet vil også være part i sak om omsorgsovertakelse, men vedkommende vil likevel ikke kunne kreve at omsorgen for barnet skal overføres fra den andre av foreldrene til seg selv. Bakgrunnen for dette er at det er *barneloven* (lov av 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre) som regulerer fordeling av foreldreansvar mellom foreldrene og hvem barnet skal bo sammen med. Dersom saken gjelder frivillige hjelpetiltak, f.eks. spørsmål om barnehageplass eller støttekontakt etter § 4-4 er det i utgangspunktet bare foreldre som har omsorgen for barnet som er part i saken. Foreldre som bare har foreldreansvar for barnet, vil ikke være parter i saker som gjelder denne type tiltak med mindre det aktuelle tiltaket retter seg mot eller direkte berører vedkommende, f.eks. ved at tiltaket griper inn i vedkommende foreldres samværsrett med barnet. Bakgrunnen for dette er at dette er tiltak som etter barnelovens regler kan avgjøres alene av den av foreldrene som barnet bor sammen med. Det at tjenesten/tiltaket formidles gjennom barneverntjenesten, får ingen innvirkning på hva den av foreldrene som barnet bor sammen med kan ta avgjørelse om etter barnelovens regler.

Normalt vil foreldre som ikke har foreldreansvar for barnet ikke være å anse som part i en sak etter barnevernloven. Gjelder saken omsorgsovertakelse, vil en mor eller far uten foreldreansvar for eksempel ikke være part i en sak om omsorgsovertagelse i fylkesnemnda, men er part i fylkesnemndssaken for så vidt gjelder avgjørelse av eget samvær etter § 4-19. Det samme gjelder fastsettelse av underholdsbidrag.

Foreldres partsrettigheter kan utøves selvstendig og uavhengig av barnets partsrettigheter, jf. pkt. 2.2.2. Foreldrenes partsrettigheter begrenses i disse tilfellene ikke til de tilfelle hvor foreldrenes partsrettigheter utøves i samsvar med barnets ønsker. Foreldrenes partsrettigheter begrenses heller ikke av at barnet har selvbestemmelsesrett, f.eks. etter barnevernloven § 4-26.

2.2.2 Barnets partsrettigheter

Etter barnevernloven § 6-3 skal et barn informeres og tas med på råd når barnets utvikling, modning og sakens art tilsier det. Når barnet har fylt 12 år skal det alltid få si sin mening før det blir truffet vedtak om plassering i fosterhjem, institusjon eller om senere flytting. Det skal etter loven legges vekt på hva barnet mener.

Barn som har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder, kan opptre som part i saken og kan gjøre partsrettigheter gjeldende, jf. barnevernloven § 6-3 annet ledd. I sak som gjelder tiltak for barn med alvorlige atferdsvansker, jf. bvnL. §§ 4-24 og 4-26, regnes barnet som part uansett alder.

Fylkesnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særlige tilfelle, jf. § 6-3 annet ledd annet punktum. Det følger forutsetningsvis av denne bestemmelsen at det bare er i saker som hører under fylkesnemndas myndighetsområde at barn kan innvilges partsrettigheter i særlige tilfelle. Det er fylkesnemnda som avgjør om barn som ellers ikke ville hatt partsrettigheter, skal innvilges partsrettigheter under saken. Dersom barneverntjenesten mener at barnet bør opptre som part i saken, bør dette fremgå av barneverntjenestens saksfremlegg til fylkesnemnda. Dersom barnet selv ønsker å opptre som part i saken, men barneverntjenesten mener at partsrettigheter ikke bør innvilges, skal også dette fremgå av barneverntjenestens saksfremlegg.

At barnet har selvstendige partsrettigheter påvirker ikke foreldrenes partsrettigheter, jf. nærmere om dette under pkt. 2.2.1.

2.2.3 Fosterforeldres partsrettigheter

Fosterforeldre er i utgangspunktet ikke å anse som parter i saker etter barnevernloven. I saker som gjelder opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse har fosterforeldre likevel en rett til å uttale seg

for fylkesnemnda. Fosterforeldrene vil imidlertid ikke ha adgang til å bringe et vedtak om opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse inn for domstolene til rettslig overprøving.

Heller ikke i sak som gjelder flytting etter § 4-17 regnes fosterforeldrene automatisk som parter. Hvorvidt fosterforeldrene er så direkte berørt av vedtak om flytting at de er å anse som parter, må vurderes konkret i det enkelte tilfelle. Tilknytningen mellom barnet og fosterforeldrene, og varigheten av fosterhjems plasseringen vil være sentrale momenter ved denne vurderingen. Videre vil bakgrunnen for flyttevedtaket være av betydning for fosterforeldrenes partsstilling. Dersom vedtaket er begrunnet i forhold i fosterhjemmet, kan dette tale for at fosterforeldrene bør anses som parter.

Fosterforeldre vil i utgangspunktet ikke ha partsrettigheter når det gjelder samvær mellom barnet og biologiske foreldre. Samværsordninger mellom barn og biologiske foreldre, også i fosterforeldrenes hjem, vil i de fleste tilfelle være en forutsetning for fosterhjems plasseringen. Også i disse tilfellene kan det imidlertid unntaksvis forekomme at fosterforeldrene bør anses som parter i saken etter en konkret vurdering. Dette kan f. eks. være tilfelle der det tas sikte på en samværsordning som er særlig omfattende, og som i stor grad berører fosterfamiliens praktiske gjennomføring av dagliglivet.

Dersom fosterforeldrene anses som parter i en sak etter barnevernloven innebærer dette at fosterforeldrene kan utøve partsrettigheter på lik linje med andre parter. Dette innebærer bl.a. at fosterforeldrene har rett til dokumentinnsyn, rett til å påklage vedtak og rett til å la seg bistå av advokat.

2.3 Inhabilitet

Forvaltningslovens habilitetsregler regulerer i hvilke tilfelle en offentlig tjenestemann ikke kan være med i behandlingen/avgjørelsen av en sak, jf. fvl. §§ 6-9. Habilitetsreglene gjelder for alle ansatte i barneverntjenesten, også medlemmer i et eventuelt folkevalgt organ.

Habilitetsreglene gjelder for alle typer avgjørelser etter barnevernloven, jf. fvl. § 3 første ledd. Etter fvl. § 10 gjelder habilitetsreglene ikke bare for ansatte i kommunen, men også for andre som handler på vegne av kommunen, f. eks. for oppnevnte sakkyndige.

Etter fvl. § 6 er en tjenestemann inhabil når han er part i saken eller når han er i slekt eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nær som søsken, eller han er eller har vært gift med eller forlovet med, eller er fosterfar, fostermor eller fosterbarn til en part. Videre er en tjenestemann inhabil dersom han er eller har vært verge eller fullmektig for en part etter at saken begynte. Også når det foreligger andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til vedkommendes upartiskhet, er tjenestemannen inhabil. Slike særegne forhold kan f.eks. være nært vennskap, eller også fiendskap, mellom tjenestemannen og parten. Ved vurderingen skal det bl.a. legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for tjenestemannen selv eller noen som han har nær tilknytning til. Det skal videre legges vekt på om det er parten som har reist habilitetsinnsigelsen. Det forhold at det oppstår uoverensstemmelser mellom en klient og en saksbehandler under behandlingen av en sak, vil ikke i seg selv føre til inhabilitet.

Det vil ofte måtte foretas en skjønnsmessig vurdering av om det foreligger inhabilitet i en konkret sak. Er det tvil om en tjenestemann er inhabil, vil departementet anbefale at tjenestemannen fratrer under behandlingen av saken når dette er praktisk mulig. Det er viktig at klientens tillit til barneverntjenesten opprettholdes i størst mulig grad.

En underordnet tjenestemann kan forberede en sak - men ikke treffe avgjørelse - når hans overordnede er inhabil.

Etter fvl. § 7 kan en tjenestemann som er inhabil behandle eller treffe foreløpig avgjørelse i en sak selv om han er inhabil, dersom utsettelse ikke kan skje uten vesentlig ulempe eller skadevirkning. Denne bestemmelsen vil kunne komme til anvendelse i akuttsituasjoner, jf. f.eks. barnevernloven § 4-6 og § 4-25. Departementet vil imidlertid anbefale at denne adgangen benyttes med forsiktighet.

I henhold til fvl. § 8 første ledd avgjør tjenestemannen selv om han er inhabil. Denne vurderingen skal tjenestemannen foreta av eget tiltak. Dersom en part har reist inhabilitetsinnsigelse som tjenestemannen mener ikke kan føre frem, eller tjenestemannen mener han er habil til tross for at det foreligger momenter i saken som kan gjøre det berettiget å reise inhabilitetsspørsmålet, bør han ta spørsmålet opp med sine nærmeste overordnede. Dette *skal* gjøres dersom en part krever det og det kan gjøres uten vesentlig tidsspille.

Når en tjenestemann er inhabil, skal det om nødvendig oppnevnes stedfortreder for vedkommende, jf. fvl. § 9 første ledd. Slik oppnev-

ning er ikke nødvendig dersom saken ordinært kan behandles av andre tjenestemenn. Eventuell stedfortreder skal oppnevnes av det organ som har oppnevnt den inhabile.

Dersom det er forbundet med særlig ulempe å få oppnevnt stedfortreder, kan departementet for det enkelte tilfelle beslutte at en sak skal overføres til et sideordnet eller overordnet organ, jf. fvl. § 9 annet ledd. I barnevernsaker vil det kunne være aktuelt å overføre en sak fra en kommune til en annen. (Departementet kan delegere denne myndigheten til fylkesmennene. I slike saker må først habilitetsspørsmålet, samt hvorvidt det eventuelt er tilstrekkelig at det oppnevnes stedfortreder i saken, vurderes.)

2.4 Veiledningsplikt

Etter fvl. § 11 har forvaltningsorganene en alminnelig veiledningsplikt innenfor sitt saksområde.

Veiledningsplikten gjelder overfor private parter i saker som er under behandling, og ellers overfor personer som spør om sine rettigheter og plikter i et konkret forhold av aktuell interesse for vedkommende. Under behandlingen av en sak skal barneverntjenesten av eget tiltak vurdere partens behov for veiledning. Veiledningen skal omfatte gjeldende lover og forskrifter og vanlig praksis på området, samt regler om saksbehandlingen, særlig om parters rettigheter og plikter etter forvaltningsloven og barnevernloven.

I barnevernsaker er det særlig viktig å gi veiledning om adgangen til å møte med fullmektig, eventuelt advokat, samt om adgangen til fri rettshjelp, jf. fvl. § 12. Videre er det viktig å gjøre oppmerksom på partens rett til dokumentinnsyn etter fvl. §§ 18 og 19. Se nærmere om dette under pkt. 4.3 nedenfor.

2.5 Foreløpig svar

Etter fvl. § 11 a skal en sak forberedes og avgjøres uten ugrunnet opphold. Dersom det må ventes at det vil ta uforholdsmessig lang tid før en henvendelse til barneverntjenesten kan besvares, skal vedkommende snarest mulig underrettes om dette. Hva som kan regnes som "uforholdsmessig lang" behandlingstid, bør vurderes i lys av de forventninger parten i alminnelighet vil ha. I saker som gjelder enkeltvedtak, som f.eks. søknader om hjelpetiltak etter barnevernloven,

skal det gis foreløpig svar dersom en henvendelse ikke kan behandles i løpet av en måned etter at den er mottatt. Foreløpig svar kan gis skriftlig eller muntlig. Ved skriftlig foreløpig svar vil det gjerne være arbeidsbesparende å benytte fellesblankett GP-0063 (bokmål) eller GP-0063 N (nynorsk), som kan bestilles fra Statens trykksakekspedisjon.

Det vises for øvrig til at barnevernloven inneholder egne frister for saksbehandlingen i en barnevernsak, jf. nærmere om dette under pkt. 3.1.1. (melding), 3.1.2. (undersøkelse) og 7. (iverksetting av vedtak).

3. GENERELL SAKSFORBEREDELSE

Det er kommunens barneverntjeneste som har ansvaret for saksforberedelse. Dette gjelder også saker som hører under fylkesnemndas myndighetsområde, jf. barnevernloven § 2-1 fjerde ledd bokstav c.

I dette kapitlet behandles de generelle regler om saksforberedelse. Under den første fasen av saksforberedelsen vil det som regel være uklart om saken vil ende med henleggelse eller med et vedtak om tiltak, og i så fall om det vil være aktuelt med et tiltak som hører under barneverntjenestens eller fylkesnemndas myndighetsområde. De saksbehandlingsregler som omtales i dette kapitlet er derfor generelle, og må suppleres av reglene om kommunens saksforberedelse for fylkesnemnda når det skal fremmes forslag om tiltak for nemnda, jf. nærmere om disse reglene under pkt. 6.2.

3.1 Barneverntjenestens undersøkelsesplikt

Etter barnevernloven har barneverntjenesten både rett og plikt til å foreta nødvendige undersøkelser for å finne ut hvilke forhold barn og unge lever under. Når undersøkelsesplikten inntreffer, og hvordan barneverntjenesten skal forholde seg ved undersøkelser etter barnevernloven, er nærmere regulert i barnevernloven §§ 4-2 og 4-3.

3.1.1 Mottak av meldinger, jf. bvl. § 4-2

Når barneverntjenesten mottar meldinger skal den snarest, og senest innen en uke gjennomgå meldingen og vurdere om meldingen gir grunnlag for undersøkelse etter § 4-3. § 4-2 kommer til anvendelse

se uavhengig av om meldingen er fremsatt skriftlig eller muntlig, og uavhengig av om melderer er en offentlig ansatt eller en privatperson. Bestemmelsen kommer videre til anvendelse når en privat part (foreldre, barn) selv ber om et tiltak fra barneverntjenesten, uavhengig av om vedkommende har utformet henvendelsen som en formell søknad eller ikke. Også anonyme meldinger skal i utgangspunktet vurderes. Ved anonyme meldinger må barneverntjenesten utvise særlig aktsomhet og nøye vurdere om meldingen kan være fremsatt i sjikanehensikt.

Dersom barneverntjenesten mener meldingen ikke gir grunnlag for undersøkelse etter § 4-3, skal meldingen henlegges. Meldinger som henlegges uten at det er igangsatt undersøkelsesak etter § 4-3, skal ikke arkiveres lenger enn ett år. Meldinger som er klart ubegrunnet, f. eks. fremsatt i sjikanehensikt, og meldinger som klart angår forhold som faller utenfor barnevernlovens anvendelsesområde, som f.eks. når meldingen gjelder personer over 18 år, bør straks makuleres.

3.1.2 Undersøkelse

Dersom barneverntjenesten har rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter loven, skal den snarest foreta nærmere undersøkelser, jf. bvl. § 4-3 første ledd. Bestemmelsen angir vilkårene for barneverntjenestens rett og plikt til å foreta en undersøkelse.

En undersøkelse etter § 4-3 skal gjennomføres snarest og senest innen tre måneder. I særlige tilfeller er fristen for å gjennomføre en undersøkelse seks måneder.

Det er etter § 4-3 tilstrekkelig for å foreta en undersøkelse at barneverntjenesten har rimelig grunn til å anta at barnet, på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner, har et særlig behov for et hjelpetiltak som omhandlet i § 4-4. "Rimelig grunn til å anta" er et svært skjønnsmessig begrep. Terskelen for å igangsette en undersøkelse etter gjeldende lov er satt lavere enn etter loven av 1953. Bakgrunnen for denne endringen er at mer alvorlige problemer kan forebygges ved at undersøkelser og tiltak settes inn på et tidlig tidspunkt.

Når det er besluttet å starte en undersøkelse etter barnevernloven bør familien informeres om undersøkelsen, og om hva som er bakgrunnen for at den igangsettes.

I henhold til § 4-3 annet ledd skal undersøkelsen gjennomføres slik at den minst mulig skader noen den berører, og den skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier. Bestemmelsen er en viktig presisering av barneverntjenestens varsomhetsplikt. Paragraf 4-3 annet ledd innebærer at en undersøkelse, såfremt det er mulig, skal gjennomføres i samarbeid med parten, og at fremgangsmåten ved undersøkelsen må være tilpasset sakens alvorlighetsgrad. F.eks. bør barneverntjenesten være tilbakeholdne med å la seg bistå av politi, jf. barnevernloven § 6-8, ved gjennomføringen av undersøkelser. Barneverntjenesten skal videre legge vekt på å hindre at kunnskap om undersøkelsen blir spredt unødige. I Innst. O. nr. 80 (1991-92) forutsetter Forbruker- og administrasjonskomiteen i Stortinget at barneverntjenesten legger vekt på disse forhold.

I henhold til § 4-3 tredje ledd kan barneverntjenesten foreta undersøkelser ved hjemmebesøk. Foreldrene, eller andre barnet bor hos, kan ikke motsette seg at en undersøkelse etter loven blir gjennomført ved besøk i hjemmet.

Hvis barneverntjenesten finner det nødvendig å foreta husundersøkelse i forbindelse med hjemmebesøk gjelder forvaltningsloven § 15 om fremgangsmåten ved granskning.

Etter denne bestemmelsens første ledd skal den som leder undersøkelsen uoppfordret legitimere seg, opplyse om formålet med undersøkelsen og oppgi hjemmelen for den. Dette gjelder likevel ikke når den husundersøkelsen gjelder, kjenner vedkommende tjenestemann og ikke krever det.

Parten har i utgangspunktet rett til å ha et vitne til stede under husundersøkelsen. Parten skal gjøres oppmerksom på denne retten med mindre dette finnes åpenbart hensiktsløst, jf. fvl. § 15 annet ledd.

Bestemmelsene i første og annet ledd om barneverntjenestens plikt til å legitimere seg og om partens rett til å ha et vitne til stede under husundersøkelsen, gjelder bare dersom dette kan gjennomføres uten vesentlig ulempe eller uten at formålet med undersøkelsen settes i fare, jf. fvl. § 15 tredje ledd.

Beslutning om husundersøkelse kan påklages til fylkesmannen, jf. fvl. § 15 siste ledd. Klage må fremsettes straks når vedkommende er til stede. I andre tilfelle er klagefristen 3 dager. Dersom barneverntjenesten finner det påtrengende nødvendig kan husundersøkelsen gjennomføres før klagesaken er avgjort.

Det kan ofte være belastende for et barn å avsløre hjemmeforhold som kan ha betydning for barneverntjenestens vurdering av tiltak. Barn føler ofte at de svikter foreldrene ved å fortelle om hendelser som kan stille foreldrene i et dårlig lys. Fordi det antakelig vil være lettere for et barn å fortelle om sin situasjon uten at foreldrene eller andre foresatte er til stede, inneholder § 4-3 fjerde ledd en bestemmelse om at barneverntjenesten, og sakkyndige som barneverntjenesten har engasjert, kan kreve å få samtale med barnet i enerom. Dersom foreldrene motsetter seg slik enesamtale, må barneverntjenesten legge vekt på hvilken virkning det vil ha for barnet å gjennomføre samtalen, og om barnet uttrykker ønske om å få slippe slik enesamtale. Det er viktig at personer som skal samtale med barnet er særlig kvalifisert til denne oppgaven. Som nevnt ovenfor, kan en slik samtale være svært belastende for barnet, og det er viktig at barnet skånes så mye som mulig i denne situasjonen.

I særlige tilfelle kan barneverntjenesten gi pålegg om at barnet skal bringes til sykehus eller til annet sted for undersøkelse, jf. § 4-3 siste ledd. Slikt pålegg er et inngripende tiltak, og denne muligheten er derfor reservert for de mest alvorlige tilfellene. Det er bare når det foreligger mistanke om at barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, jf. § 4-12 første ledd bokstav c, at slikt pålegg kan gis. Pålegg om undersøkelse som nevnt kan bare gis for kortvarig undersøkelse, dvs. undersøkelse som ikke forutsetter innleggelse.

Som nevnt ovenfor kan barneverntjenesten, om nødvendig, kreve bistand av politi til gjennomføring av undersøkelser etter § 4-3, jf. § 6-8. Det er imidlertid viktig at denne adgangen brukes med forsiktighet, jf. nærmere om dette ovenfor.

3.2 Innhenting av opplysninger

En viktig del av en undersøkelse etter barnevernloven vil være innhenting av opplysninger fra andre forvaltningsorganer/etater som kjenner barnet og barnets familie. Etter lovens § 6-4 første ledd skal opplysninger så langt som mulig innhentes i samarbeid med den private part, eller dersom dette ikke er mulig, slik at parten i alle fall er kjent med innhentingene.

I henhold til lovens § 6-4 annet ledd har alle offentlige myndigheter, uten hinder av taushetsplikt, plikt til å gi barneverntjenesten opplysninger når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet

eller er utsatt for andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. §§ 4-10, 4-11 og 4-12. Opplysningsplikten gjelder også når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. § 4-24.

Offentlige myndigheter har, når de har mistanke om at barnet er i en situasjon som nevnt ovenfor, både plikt til å gi opplysninger av eget tiltak og etter pålegg. Opplysninger som gis av eget tiltak skal gis til den kommunale barneverntjenesten. I tillegg til barneverntjenesten kan også andre organer som er ansvarlige for gjennomføring av loven, herunder fylkesnemnda og fylkesmannen, gi pålegg om å gi opplysninger.

Også visse yrkesutøvere og institusjoner som har yrkesmessig taushetsplikt, har etter gjeldende barnevernlov opplysningsplikt til barneverntjenesten. Dette gjelder leger, psykologer, sykepleiere, tannleger, jordmødre, fysioterapeuter, mensendiecksykegymnaster og meklingsmenn i ekteskapsaker. Også andre yrkesutøvere som arbeider etter lov om psykisk helsevern, lov om familievernkontorer, lov om helsetjenesten i kommunene og lov om sykehus har opplysningsplikt til barneverntjenesten.

Opplysningsplikten for de nevnte yrkesutøvere gjelder på samme måte og i de samme tilfelle som for offentlige myndigheter. Også disse har således opplysningsplikt av eget tiltak og etter pålegg fra barneverntjenesten.

Etter fvl. § 14 skal barneverntjenesten, når den pålegger noen å gi opplysninger, oppgi hjemmelen for pålegget (dvs. barnevernloven § 6-4). Vedkommende som blir pålagt å gi opplysninger har rett til å klage over pålegget, og skal gjøres oppmerksom på klageadgangen i forbindelse med pålegget. Klagen må fremsettes straks når den pålegget angår er til stede, og ellers innen 3 dager. Barneverntjenesten kan kreve at opplysningene gis før klagesaken er avgjort dersom den finner det påtrengende nødvendig for å gjennomføre sine oppgaver etter loven. Fylkesmannen er klageinstans dersom det er barneverntjenesten som gir pålegget.

3.2.1 Beskyttelse av kilder

Barneverntjenesten blir ofte kontaktet av personer som ønsker å gi opplysninger om enkeltpersoner eller familier som har problemer. Det hender at de som gir slike opplysninger ønsker å være anonyme overfor de personer de gir opplysninger om. I slike tilfelle kan ikke

barneverntjenesten påberope seg taushetsplikt overfor parten. Dette følger av fvl. § 13 b nr. 1. I tilfelle hvor det kan være grunner til at kilden bør beskyttes, som f.eks. hvis det er grunn til å tro at vedkommende vil bli utsatt for hevnaksjoner fra den opplysningene gjelder, kan imidlertid opplysningene unntas partsoffentlighet i medhold av fvl. § 19. Etter fvl. § 19 annet ledd bokstav b har parten ikke krav på å få gjøre seg kjent med de opplysninger i et dokument som gjelder forhold som av særlige grunner ikke bør meddeles videre, med mindre det er av vesentlig betydning for parten. Når det vurderes hvor vesentlig det er for parten å få kjennskap til kilden, må også mothensyn trekkes inn. Herunder må vurderes om det foreligger tungtveiende grunner for å beskytte kilden, som f. eks. hvis det er grunn til å tro at kilden vil bli utsatt for hevnaksjoner fra den opplysningene gjelder. Dersom det er grunn til å tro at opplysningene er fremsatt i sjikanehensikt eller er svært løst fundert, vil det neppe være grunnlag for å beskytte kilden. Imidlertid kan det være grunn til å beskytte kilden selv om det viser seg at opplysningene ikke medfører riktighet, dersom vedkommende hadde saklig grunn til å gi opplysningene videre til barneverntjenesten.

Overfor den som ønsker å være anonym må det alltid presiseres at anonymitet ikke kan garanteres. Blant annet må det gjøres oppmerksom på at vedkommende kan få vitneplikt, eller at barneverntjenesten må oppgi kilden i forbindelse med et eventuell vitneavhør.

De begrensninger i partens rett til å se opplysninger i et dokument som er fastsatt i fvl. § 19 første ledd bokstav c og i annet ledd gjelder ikke for dokumenter som er fremlagt for fylkesnemnda, jf. barnevernloven § 7-1 d) jf. sosialtjenesteloven § 9-5. Det vises forøvrig til pkt. 6.4.

3.3 Taushetsplikt

Det følger av bvl. § 6-7 første ledd at barneverntjenesten har taushetsplikt i henhold til fvl. §§ 13 til 13 e. § 6-7 annet, tredje og fjerde ledd inneholder i tillegg enkelte særregler for barneverntjenestens taushetsplikt som supplerer, og går noe lenger enn forvaltningslovens regler. Taushetsplikten gjelder enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan eller en institusjon etter barnevernloven. Dette innebærer at ikke bare barneverntjenestens egne ansatte, men også andre som tar oppdrag for barneverntjenesten, f.eks. sakkyndige, tilsynsførere, støttekontakter og talspersoner har slik taushetsplikt.

Taushetsplikten omfatter alle personopplysninger, også opplysninger om fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, jf. barnevernloven § 6-7 annet ledd sml. fvl. § 13 annet ledd. Opplysninger om en persons oppholdssted kan imidlertid gis uten hinder av taushetsplikt når det er klart at det ikke vil skade tilliten til barneverntjenesten at slik opplysning gis. Oppholdsstedet vil kunne være klientens adresse eller arbeidssted, eller annet sted vedkommende oppholder seg.

For at opplysninger skal være undergitt taushetsplikt, kreves det at disse er mottatt i forbindelse med tjenesten eller arbeidet. Taushetsplikten er imidlertid ikke avhengig av hvor barneverntjenesten mottar opplysningene. Opplysningene er undergitt taushetsplikt enten de mottas på kontoret, på hjemmebesøk eller hjemme hos en selv. Det er heller ikke avgjørende på hvilken måte en mottar opplysningene. Dette kan være ved meddelelse fra klienten selv, fra andre privatpersoner, fra andre offentlige organer, ved iakttagelse o. s. v.

Taushetsplikten er ikke absolutt, idet det både i forvaltningsloven og barnevernloven er gjort unntak. For det første kan taushetsplikten ikke gjøres gjeldende overfor parten selv, jf. nedenfor under pkt. 4 om partsoffentlighet. I andre tilfelle kan opplysninger bare gis til andre der dette er hjemlet i forvaltningsloven eller barnevernloven, eller dersom den som har krav på taushet samtykker. Barneverntjenestens adgang til å gi opplysninger til andre er regulert i fvl. §§ 13 a, 13 b og 13 d, samt i bvl. § 6-7 tredje ledd. I henhold til bvl. § 6-7 tredje ledd kan opplysninger bare gis til andre forvaltningsorganer når dette er nødvendig for å fremme barneverntjenestens egne oppgaver, eller for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse.

Etter barnevernloven § 6-7 tredje ledd annet punktum har barneverntjenesten plikt til å gi opplysninger til sosialtjenesten når barneverntjenesten har grunn til å tro at en gravid kvinne misbruker rusmidler på en slik måte at det er overveiende sannsynlig at barnet vil bli født med skade, jf. sosialtjenesteloven § 6-2 a. Barneverntjenesten plikter både å gi slike opplysninger av eget tiltak og etter pålegg fra sosialtjenesten.

Samarbeid mellom barneverntjenesten og andre organer som kjenner til barnet og familien (tverrfaglig samarbeid) må skje innenfor rammene av reglene om taushetsplikt og opplysningsplikt. Der hvor vilkårene for slikt samarbeid ikke er til stede, kan dette avhjelpest ved at de aktuelle opplysningene anonymiseres, eller ved at den som

krav på taushet samtykker i at opplysningene gjøres kjent for de aktuelle samarbeidspartnere.

Bvl. § 2-4 åpner for forsøksvirksomhet i (fylkes)kommuner hvor det i en viss grad kan dispenseres fra lovbestemt taushetsplikt. Det åpnes også for opprettelse av felles registreringskartotek. Søknad om å bli forsøks(fylkes)kommune rettes til Barne- og familiedepartementet. Departementet har utarbeidet særlige retningslinjer for forsøksvirksomhet som omfattes av bvl. § 2-4.

For ordens skyld gjøres oppmerksom på at taushetsplikten gjelder generelt, og ikke bare under saksforberedelsen. Taushetsplikten gjelder således også etter at vedtak er fattet og etter at en sak er avsluttet fra barneverntjenestens side. En ansatt har taushetsplikt om forhold en har blitt kjent med i arbeidet også etter arbeidsforholdets slutt.

4. SAKSFORBEREDELSE VED ENKELTVEDTAK

Det følger av fvl. § 2 første ledd bokstav b) at enkeltvedtak er vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer. Etter bvl. § 6-1 skal alle avgjørelser som gjelder ytelser og tjenester etter barnevernloven alltid regnes som enkeltvedtak. Dette innebærer at avgjørelser etter barnevernloven som ikke faller inn under definisjonen av enkeltvedtak i fvl. § 2 første ledd bokstav b) likevel skal regnes som enkeltvedtak og følge reglene om saksforberedelse av enkeltvedtak i forvaltningsloven dersom avgjørelsen gjelder ytelser og tjenester etter barnevernloven.

De bestemmelser som omhandles i det følgende, bestemmelsene om forhåndsvarsling (fvl. § 16), forvaltningsorganets utrednings- og informasjonsplikt (fvl. § 17) og bestemmelsene om partsoffentlighet (fvl. §§ 18, 19, 20 og 21) gjelder bare saksforberedelse ved enkeltvedtak.

4.1 Forhåndsvarsling

Etter fvl. § 16 skal en part som ikke allerede ved søknad eller på annen måte har uttalt seg i saken, varsles før vedtak treffes og gis anledning til å uttale seg innen en fastsatt frist. Dersom et barn over 14 år er part i saken, jf. bvl. § 6-3, og er representert ved verge eller ved foreldrene, skal både barnet selv og foreldre/verge varsles og gis

anledning til å uttale seg. Dersom barnet er part i saken og ikke er representert ved foreldre eller verge, er det barnet selv som skal ha varsel og uttalerett. I barnevernsaker vil det gjerne være slik at foreldrene er parter i saken selv om barnet har selvstendige partsrettigheter, jf. nærmere om dette under pkt. 2.2.1, og i disse tilfellene skal både barnet og foreldrene varsles og gis rett til uttalelse etter fvl. § 16 første ledd.

Etter fvl. § 16 annet ledd skal forhåndsvarslet redegjøre for hva saken gjelder, og ellers inneholde det som må anses påkrevet for at parten på forsvarlig måte skal kunne vareta sitt tarv. Det er ikke påbudt at partene skal få kopi av dokumenter som foreligger i saken, og som parten vil kunne gjøre seg kjent med etter fvl. §§ 18 og 19, men det kan ofte være rimelig og hensiktsmessig at det gjøres. Hovedregelen er at forhåndsvarslet skal gis skriftlig. Når skriftlighetskravet vil være særlig byrdefullt eller når saken haster, som f.eks. ved midlertidige vedtak i akuttsituasjoner etter barnevernloven §§ 4-6, 4-9 og 4-25, kan varslet gis muntlig.

Forvaltningsloven inneholder ingen nærmere angivelse av på hvilket trinn i saksbehandlingen forhåndsvarsel skal gis, og hvor lang fristen for uttalelse bør være etter fvl. § 16 første ledd. Det må imidlertid være klart at partene må gis en reell mulighet til å bidra til sakens opplysning og til å påvirke avgjørelsen av skjønnsspørsmål.

I fvl. § 16 tredje ledd er det gjort enkelte unntak fra varslingsplikten. Blant annet kan forhåndsvarsel unnlates når varsling ikke er praktisk mulig. Dette vil kunne være tilfelle når vedtaket haster, som f.eks. når det skal treffes akuttvedtak etter §§ 4-6, 4-9 eller 4-25. Det er videre gjort unntak fra varslingsplikten når forhåndsvarsel vil medføre fare for at vedtaket ikke kan gjennomføres. Dette unntaket kan være aktuelt når det er grunn til å regne med at parten vil søke å forhindre iverksettelsen av vedtaket dersom han får vite om det på forhånd. Det er videre gjort unntak dersom parten ikke har kjent adresse og man etter en avveining finner at ettersporing vil kreve mer tid og arbeid enn rimelig er sett i forhold til partens interesser og til betydningen av varslet. Forhåndsvarsel kan også unnlates når parten på annen måte har fått kunnskap om at vedtak skal treffes og har hatt rimelig foranledning til å uttale seg, eller varsel av andre grunner må anses åpenbart unødvendig (som f.eks. når vedtaket er i samsvar med partens ønsker).

Fvl. § 16 inneholder ikke noe pålegg til forvaltningen om at partene skal holdes løpende orientert om saksgangen og nye opplysninger som kommer inn. En slik plikt er imidlertid nærmere regulert i fvl. §

17 om forvaltningens utrednings- og informasjonsplikt, jf. også veiledningsplikten etter fvl. § 11 som er nærmere omtalt i pkt. 2.4.

4.2 Utrednings- og informasjonsplikt

I fvl. § 17 første ledd pålegges forvaltningsorganet å påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Dette innebærer at barneverntjenesten må sørge for at faktum blir klargjort så langt det er mulig, og at de opplysninger som fremkommer i saken må kontrolleres. Hvor omfattende undersøkelser som skal gjennomføres vil måtte avhenge av forholdene i den enkelte sak. Det må være klart at når det gjelder forberedelser til et tvangsvedtak vil det måtte gjøres langt grundigere undersøkelser enn når det skal treffes vedtak om et hjelpetiltak som sakens parter ikke har noen innvendinger mot. Sakens viktighet og konsekvensene av et uriktig vedtak må tas i betraktning. Når det gjelder gjennomføring av undersøkelser vises til pkt. 3.1.2.

Når forvaltningsorganet mottar opplysninger under saksforberedelsen, kan det ofte være rimelig å legge opplysningene frem for parten, slik at han får anledning til å imøtegå dem. Fvl. § 17 annet ledd gjelder opplysninger som forvaltningen mottar om en part (eller den virksomhet han driver eller planlegger). Slike opplysninger *skal* forelegges parten til uttalelse, med mindre det foreligger omstendigheter som nevnt i annet ledd bokstav a-c. Barneverntjenesten skal forelegge slike opplysninger for parten av eget tiltak, dvs. uavhengig av om parten ber om det.

Unntak fra informasjonsplikten gjelder bl.a. dersom opplysningene er bekreftet av en fremstilling parten selv har gitt, dersom rask avgjørelse er påkrevet av hensyn til andre parter eller offentlige interesser, eller dersom opplysningene ikke har avgjørende betydning for utfallet av vedtaket. I barnevernsaker vil hensynet til rask avgjørelse av hensyn til andre parter kunne tilsi at opplysninger ikke forelegges parten. Dette unntaket kan komme til anvendelse når det er påkrevet av hensynet til barnet å treffe en avgjørelse raskt, som f.eks. når det treffes vedtak i akuttsituasjoner etter §§ 4-6, 4-9 og 4-25. Det er også gjort unntak dersom underretning av andre grunner er unødvendig eller uhensiktsmessig ut fra hensynet til parten selv. Dette kan f.eks. være tilfelle dersom avgjørelsen vil bli positiv for parten.

Etter fvl. § 17 tredje ledd bør partene for øvrig gjøres kjent med opplysninger av vesentlig betydning som det må forutsettes at de har grunnlag og interesse for å uttale seg om, og som parten etter fvl. §

18 jf. § 19 har rett til å gjøre seg kjent med. Fvl. § 17 tredje ledd vil omfatte opplysninger som ikke dekkes av annet ledd, og gjelder først og fremst opplysninger om andre parter, konsekvenser av vedtaket o.l. Ved avveiningen skal det legges vekt på om rask avgjørelse er ønskelig og om hensynet til parten er tilstrekkelig ivaretatt på annen måte, f.eks. ved at han er gjort kjent med retten etter § 18 jf. § 19 til å se sakens dokumenter.

Både fvl. § 17 annet ledd og tredje ledd begrenses ved de unntak fra partsoffentlighet som er fastsatt i fvl. §§ 18 og 19. Jf. nærmere om dette under pkt. 4.3.1. flg.

4.3 Partsoffentlighet

Barnevernloven inneholder ingen regler om en parts rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter. Det er derfor reglene i forvaltningsloven som kommer til anvendelse.

Etter fvl. § 18 har en part rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter med de begrensninger som følger av § 18 og § 19. Denne retten gjelder både under saksforberedelsen og etter at det er truffet vedtak i saken. Etter fvl. § 17 har barneverntjenesten plikt til å forelegge parten de der omhandlede opplysninger av eget tiltak, dvs. uten at parten har bedt om innsyn i opplysningene. Noen slik plikt til å forelegge parten opplysninger av eget tiltak gjelder ikke etter fvl. § 18.

Partene er gitt rett til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter for å kunne ivareta sine interesser i saken. I barnevernsaker må partene derfor ha rett til å gjøre seg kjent med dokumenter og opplysninger før en sak skal behandles av barneverntjenesten (tiltak etter barnevernloven § 4-4 eller § 4-26) eller i fylkesnemnda. Før partene kan kreve adgang til dokumenter og opplysninger, må det imidlertid være en viss mulighet for at det foreligger en sak som skal tas opp til avgjørelse av barneverntjenesten eller av fylkesnemnda, og videre at vedkommende er å anse som part i saken. Dersom barneverntjenesten har satt i gang en undersøkelsessak etter § 4-3 vil det som regel være en viss mulighet for at saken vil bli tatt opp til avgjørelse av barneverntjenesten eller fylkesnemnda, og partenes rett til innsyn i saken vil derfor i alminnelighet foreligge på dette stadiet i saken. Det er imidlertid ikke tilstrekkelig at vedkommende mener at barneverntjenesten har fått opplysninger om han/ henne eller om hans/ hen-

nes familie, og ønsker å sette seg inn i hvilke opplysninger som foreligger.

Reglene om partsoffentlighet inntreffer etter dette når saken er kommet så langt at det er en viss mulighet for at det vil bli fattet et vedtak som kan komme til å berøre han/ henne. Er dette på det rene, må parten få rimelig tid til å sette seg inn i saken og få tid til å planlegge hvordan han best skal ivareta sine interesser i saken.

Personopplysningsloven § 18 gir imidlertid en person bl.a. rett til innsyn i hva slags opplysninger som finnes om vedkommende hos forvaltningsorganet. Derimot har han ikke krav på å gjøre seg kjent med opplysninger som gjelder andre enn parten selv. Unntak gjelder videre for interne dokumenter (personopplysningsloven § 23 bokstav e) og opplysninger det på grunn av egen helse eller forholdet til personer som står en nær, er utilrådelig at en får innsyn i (personopplysningsloven § 23 bokstav c).

4.3.1 Begrensninger i partsoffentligheten

I det følgende omtales begrensninger i hva en part har rett til å gjøre seg kjent med av barneverntjenestens opplysninger. Forvaltningsloven fastsetter bare hva partene har *krav på* å gjøre seg kjent med. Den angir ikke hva forvaltningen ellers *har adgang til* å gi parten av opplysninger eller hvor langt myndighetene bør gå i retning av å gi innsyn i dokumenter. Det gjøres i denne forbindelse oppmerksom på at i henhold til offentlighetsloven § 2 skal forvaltningen alltid vurdere meroffentlighet - dvs. at forvaltningen skal vurdere hvorvidt en skal gjøre dokumenter og opplysninger tilgjengelige i større grad enn loven direkte fastsetter. Det er ikke gitt tilsvarende regel for partsinnsyn etter forvaltningsloven, men det er forutsatt i offentlighetslovens forarbeider at det et stykke på vei må følge av god forvaltnings-skikk at forvaltningsorganet vurderer meroffentlighet også når det mottar begjæringer om partsinnsyn etter forvaltningsloven. Det er videre forutsatt at hvis en part begjærer innsyn etter forvaltningslovens innsynsregler, kan dette sjelden tolkes slik at parten ikke ville ha vurdert spørsmålet etter offentlighetslovens regler dersom dette skulle gi et gunstigere resultat. Det vil i de fleste tilfelle være riktig av hensyn til parten å praktisere større åpenhet om en parts personlige forhold selv om opplysningene er av en slik art at de kan unntas fra partsinnsyn etter de regler som omhandles i det følgende. Når parten kjenner til at det foreligger dokumenter som han ikke får anledning til å se, kan usikkerhet med hensyn til hva slags opplysnin-

ger dette gjelder, ofte gjøre større skade enn om han blir gjort kjent med opplysningene.

I de fleste tilfelle vil åpenhet danne grunnlag for trygghet og tillit til barneverntjenesten og gi mulighet for et gjensidig samarbeid mellom barneverntjenesten og den private part.

4.3.1.1 Interne saksdokumenter

En part har ikke krav på å gjøre seg kjent med saksdokumenter som et forvaltningsorgan har utarbeidet for sin interne saksforberedelse, jf. fvl. § 18 annet ledd første punktum. Parten har følgelig ikke *krav* på å få gjøre seg kjent med interne arbeidsdokumenter, så som rapporter, journalnotater, forslag eller utredninger som barneverntjenesten har utarbeidet til bruk for behandlingen av saken. Parten har således ikke krav på å få se saksbehandlers rapport/journalnotat etter et hjemmebesøk eller tilsynsførers rapporter. Departementet vil imidlertid også når det gjelder denne type dokumenter anbefale at barneverntjenesten praktiserer åpenhet.

4.3.1.2 Saker som hører under fylkesnemndas myndighetsområde

I utgangspunktet har den private part ikke krav på å få se barneverntjenestens tilråding (forslag) til fylkesnemnda *før* saken er oversendt fylkesnemnda. Øvrige dokumenter (som ikke er utarbeidet for den interne saksforberedelse) har imidlertid parten innsynsrett i. Når saken er mottatt i fylkesnemnda, skal fylkesnemndas leder eller sekretariat sørge for at det blir oppnevnt advokat for parten, og advokaten skal omgående gjøres kjent med barneverntjenestens forslag og de vedlagte dokumenter, jf. barnevernloven § 7-1 d jf. sosialtjenesteloven § 9-5. Parten kan således ikke nektes innsyn i saksdokumenter som er fremlagt for fylkesnemnda.

Selv om den private part ikke har *krav* på innsyn i interne dokumenter, såsom barneverntjenestens forslag til fylkesnemnda før saken er mottatt i fylkesnemnda, vil departementet anbefale at innsynsretten gjøres gjeldende så tidlig som mulig. Det er viktig at den private part gis mulighet til å ivareta sine rettigheter så tidlig som mulig i prosessen.

4.3.1.3 Uttalelser fra underordnede organer

I henhold til forvaltningsloven § 18 annet ledd bokstav a er unntatt dokumenter for den interne saksforberedelse som er utarbeidet av et underordnet organ. For den kommunale barneverntjenesten selv er dette unntaket lite aktuelt. Unntaket vil imidlertid kunne komme til anvendelse for dokumenter som fylkesmannen innhenter fra barneverntjenesten, f.eks. i forbindelse med klage i en barnevernsak.

4.3.1.4 Uttalelser fra sakkyndige

En part har ikke krav på å gjøre seg kjent med dokument for den interne saksforberedelse som er utarbeidet av særlige rådgivere eller sakkyndige, jf. forvaltningsloven § 18 annet ledd bokstav b. Barneverntjenesten vil ofte være avhengig av sakkyndige uttalelser, f.eks. fra psykologer, psykiatere m.v. Jf. likevel pkt. 4.3.1 hvor det anbefales å praktisere større åpenhet rundt slike opplysninger.

4.3.1.5 Faktiske opplysninger

Selv om enkelte typer dokumenter etter dette kan unntas fra partsoffentlighet, vil partene etter forvaltningsloven § 18 tredje ledd ha rett til å gjøre seg kjent med det som disse dokumentene inneholder av faktiske opplysninger, med mindre disse opplysningene er uten betydning for avgjørelsen eller når opplysningene finnes i et annet dokument som parten har adgang til. Parten har altså krav på å få alle faktiske opplysninger som gjengis i rapporten, f.eks. opplysninger om familiens arbeids- og innteksforhold, forholdene i hjemmet; renhold, utstyr, helseopplysninger, rusmiddelmisbruk o.l. Rene vurderinger, f.eks. om hvor skadelige forholdene i hjemmet er for barnet, har parten derimot ikke krav på å gjøre seg kjent med.

Faktiske opplysninger kan barneverntjenesten gi partene ved utdrag av dokumentene. Det er derfor viktig at barneverntjenesten i sine rapporter skiller mellom faktiske opplysninger og egne vurderinger.

4.3.1.6 Innskrenket adgang til visse typer opplysninger

Etter forvaltningslovens § 19 vil enkelte opplysninger i dokumentet være unntatt partsoffentlighet på grunn av sitt innhold. Øvrige deler av dokumentet vil han ha krav på å få gjøre seg kjent med. I barne-

vernsaker er det forvaltningsloven § 19 første ledd bokstav c og annet ledd som er av interesse. Det er imidlertid viktig å merke seg at de begrensninger i partsoffentlighet som følger av forvaltningsloven § 19 første ledd bokstav c og annet ledd, ikke gjelder for de dokumenter som er fremlagt for fylkesnemnda, jf. pkt. 3.2.1 og 4.3.1.2 og 6.3.

I henhold til § 19 første ledd bokstav c har en part ikke krav på å gjøre seg kjent med de opplysninger i et dokument som det av hensyn til hans helse eller forhold til personer som står ham nær, må anses utilrådelig at han får kjennskap til. Man har her særlig tenkt på opplysninger om alvorlige sykdommer, f.eks. psykiske lidelser, som kan gi vedkommende et sjokk eller som kan ødelegge mulighetene for behandling. Det hender at sakkyndige uttalelser inneholder slike opplysninger, og derfor vil være unntatt partsoffentlighet.

På anmodning skal slike opplysninger likevel gjøres kjent for en representant for parten, når ikke særlige grunner taler mot det. Slike særlige grunner vil kunne foreligge dersom parten har valgt en upålitelig representant som det er grunn til å frykte vil bringe opplysningene videre til parten. Som regel vil en advokat som representant for en part kunne få de nødvendige opplysninger. På denne måten har man villet sikre en part at hans interesser kan ivaretas, selv om han selv ikke gis adgang til opplysningene. Interne dokumenter har imidlertid heller ikke representanten krav på å få, men bare de faktiske opplysninger disse inneholder. Det kan stilles som vilkår for innsyn at partens representant ikke skal bringe opplysningene videre til parten.

Med mindre det er av vesentlig betydning for en part, har han etter § 19 annet ledd heller ikke krav på å gjøre seg kjent med de opplysninger i et dokument som gjelder: a) en annen persons helseforhold, b) andre forhold som av særlige grunner ikke bør meddeles videre. Etter bokstav b) er det forutsatt at barneverntjenesten skal ha anledning til å dekke sine kilder, jf. nærmere om dette under pkt. 3.2.1.

Som omtalt innledningsvis fastsetter forvaltningsloven bare hva partene har *krav på* å gjøre seg kjent med. Den angir ikke hva forvaltningen ellers har *adgang* til å gi parten av opplysninger eller hvor langt myndighetene bør gå i retning av å gi innsyn i dokumenter. Det vil i de fleste tilfelle være riktig å praktisere større grad av åpenhet overfor parten, selv om opplysningene kan unntas fra partsinnsyn etter det som er omhandlet ovenfor. Det vises til det som er uttalt innledningsvis i pkt. 4.3.1.

4.4 Den praktiske gjennomføring av dokumentinnsyn

Det følger av forvaltningsloven § 20 at det er forvaltningsorganet, dvs. barneverntjenesten, som bestemmer hvordan dokumentene skal gjøres tilgjengelige for partene ut fra hensynet til forsvarlig saksbehandling. En måte å gjøre dette på er å la partene få lese gjennom dokumentene på barneverntjenestens kontor. På anmodning **skal** det likevel gis kopi av dokumentene. Advokater som opptrer som fullmektig for en part, har rett til å få låne dokumentene når ikke særlige grunner taler mot det. Ved slikt utlån bør det settes en tidsfrist for tilbakelevering. Forvaltningsloven inneholder regler om tilbakelevering ved hjelp av namsmannen.

Bor partene i forskjellige kommuner, kan barneverntjenesten anmode barneverntjenesten i den annen kommune om å være behjelpelig med å la parten gjennomgå dokumentene på betryggende måte på barneverntjenestens kontor i vedkommende kommune.

4.5 Avslag på anmodning om å se sakens dokumenter

Når barneverntjenesten finner å måtte avslå et krav fra en part om å få se et bestemt dokument eller en opplysning, skal parten gjøres oppmerksom på hjemmelen for unntaket fra partsoffentlighet. Samtidig skal parten opplyses om at avslaget kan påklages til fylkesmannen, jf. fvl. § 21. Dersom et avslag som nevnt blir påklaget, må det ikke treffes realitetsavgjørelse i saken før spørsmålet om dokumentinnsyn er avgjort, med mindre vesentlige interesser taler mot en utsettelse.

5. OM BARNEVERNTJENESTENS VEDTAK

Etter barnevernloven er det fylkesnemnda som har vedtakskompetansen for de fleste tiltak, jf. nærmere om dette nedenfor i pkt. 6.1. Barneverntjenesten har først og fremst vedtakskompetanse hva angår frivillige hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4. I tillegg skal barneverntjenesten fatte vedtak om flytting av barn som er under omsorg av barneverntjenesten, jf. § 4-17, midlertidige vedtak i akuttssituasjoner, jf. §§ 4-6 og 4-25 og foreløpige vedtak om forbud mot flytting og omsorgsovertakelse, jf. § 4-9 jf. § 4-8. Når det gjelder midlertidige og foreløpige vedtak er det bare barnevernadministrasjonens leder (foruten påtalemyndigheten) som har vedtakskompetanse. Det følger for

øvrige av barnevernloven § 6-1 annet ledd at alle avgjørelser som gjelder ytelse og tjenester etter loven skal regnes som enkeltvedtak. Dette innebærer f.eks. at et avslag på en søknad om hjelpetiltak regnes som enkeltvedtak.

Det følger av forvaltningsloven § 11 a at vedtak skal treffes uten opphold, og at parten skal gis et foreløpig svar dersom det må ventes at avgjørelse av saken vil ta uforholdsmessig lang tid, jf. pkt. 2.5. Gjelder saken et enkeltvedtak skal det gis foreløpig svar dersom en henvendelse ikke kan besvares i løpet av *en måned* etter at den er mottatt.

Etter fvl. § 23 skal vedtaket være skriftlig "*dersom det ikke av praktiske grunner vil være særlig byrdefullt for forvaltningsorganet.*" Byrdefullt å treffe skriftlig vedtak kan det f.eks. være når saken haster. Vedtak som treffes muntlig bør imidlertid snarest bekreftes skriftlig.

Det skal som hovedregel gis samtidig begrunnelse for vedtaket, jf. fvl. § 24 første ledd. I dette ligger at begrunnelsen må utformes samtidig med at vedtaket treffes, uten hensyn til om parten har anmodet om det. I § 24 annet ledd er det fastsatt to unntak fra hovedregelen om samtidig begrunnelse. Dette gjelder for det første når forvaltningsorganet innvilger en søknad og det ikke er grunn til å tro at noen part vil være misfornøyd med vedtaket. Videre er det ikke plikt til samtidig begrunnelse i saker om fordeling av tillatelser eller andre fordeler mellom flere parter. Unntakene fra plikten til samtidig begrunnelse gjelder ikke for klagesaker. Det fremgår for øvrig av bvl. § 6-1 tredje ledd at når flere søker en tjeneste det er knapphet på, regnes de ikke som parter i samme sak. Dette innebærer at en person som søker om et hjelpetiltak etter loven (f.eks. en barnehageplass), ikke har krav på begrunnelse for hvorfor en annen fikk en slik ytelse og ikke en selv. Etter fvl. § 24 tredje ledd kan barneverntjenesten utelate opplysninger i begrunnelsen som en part ikke har krav på å gjøre seg kjent med etter fvl. § 19. Det er ikke rimelig at opplysninger som er unntatt partsoffentlighet på et tidligere stadium i saken, skal komme frem i begrunnelsen for vedtaket.

I de tilfelle hvor det ikke er plikt til samtidig begrunnelse, må forvaltningsorganet gi en etterfølgende begrunnelse dersom parten krever det, med mindre vedtaket er i samsvar med bestemte krav eller ønsker som parten har formulert. Krav om etterfølgende begrunnelse må i så fall settes frem innen klagefristens utløp, jf. fvl. § 24 annet ledd fjerde punktum. Barneverntjenesten har plikt til å underrette partene om retten til å kreve etterfølgende begrunnelse, jf. fvl. § 27 annet ledd.

Fvl. § 25 gir regler om hva begrunnelsen skal inneholde. Paragraf 25 første ledd fastsetter at det i begrunnelsen skal vises til de regler vedtaket bygger på. Kravet om henvisning gjelder alle slags regler, ikke bare regler gitt i lov, men også f.eks. forskrifter eller ulovfestede regler som ligger til grunn for vedtaket. Begrunnelsen skal også gjengi innholdet i reglene i den grad dette er nødvendig for at parten skal forstå vedtaket. Etter fvl. § 25 annet ledd skal de faktiske forhold vedtaket bygger på nevnes. Fremstillingen av faktum må vise at lovens vilkår for å treffe vedtak foreligger, og hvilke forhold som ligger til grunn for den skjønnsmessige avgjørelse i saken. Etter tredje ledd bør nevnes de viktigste momenter som har vært motiverende for skjønnsutøvelsen.

Det kan i blant være vanskelig for barneverntjenesten å begrunne et vedtak. Barneverntjenesten bør formulere seg slik at ordlyden i vedtaket ikke virker unødig sårende, men begrunnelsen må samtidig være så klar at partene forstår hva som ligger til grunn for vedtaket. De forhold som har gjort det nødvendig å treffe vedtak må nevnes konkret.

5.1 Melding om barneverntjenestens vedtak

I henhold til forvaltningsloven § 27 skal skriftlig underretning om vedtaket gis til sakens parter. Haster saken, kan underretning gis muntlig eller på annen måte, men i såfall bør vedtaket snarest bekreftes skriftlig. I saker der begrunnelsen for vedtaket skal gis samtidig med vedtaket (jf. nærmere om dette under pkt. 5. ovenfor), bør grunnene gjengis i underretningen, jf. § 27 annet ledd. Der dette på grunn av særlige forhold ikke kan gjennomføres, skal det i underretningen opplyses om på hvilken måte parten kan bli kjent med begrunnelsen. Det samme gjelder i de tilfelle der parten etter § 24 annet ledd kan kreve etterfølgende begrunnelse.

Etter fvl. § 27 tredje ledd skal underretningen også inneholde opplysninger om klageadgang, klagefrist, klageinstans og om fremgangsmåten ved klage, samt om retten etter fvl. § 18, jf. § 19, til å se sakens dokumenter. Når forholdene gir grunn til det skal meldingen videre opplyse om adgangen til å søke fritt rettsråd, forvaltningsorganenes veiledningsplikt etter fvl. § 11 og adgangen til å få tilkjent sakskostnader etter fvl. § 36. I de tilfelle hvor vedtaket kan tenkes å bli gjennomført til skade for parten før klagesaken er avgjort (som f.eks. ved vedtak om flytting etter § 4-17 eller midlertidig vedtak i akuttsituasjoner etter § 4-6 annet ledd), skal parten også i underret-

ningen gjøres oppmerksom på adgangen til å kreve utsatt iverksettelse av vedtaket, jf. fvl. § 42 første ledd.

Dersom en part er representert ved fullmektig, skal melding om vedtaket vanligvis sendes fullmektigen, jf. fvl. § 12 tredje ledd. Dersom det finnes hensiktsmessig kan parten også få melding direkte. Kopi av meldingen bør i såfall sendes til fullmektigen. Parten kan selv kreve å bli underrettet ved siden av eller i stedet for fullmektigen.

Barneverntjenestens taushetsplikt er til hinder for at melding om vedtaket gis til andre enn sakens parter og eventuelt andre som trenger det for å kunne utføre sine oppgaver etter lov og forskrifter.

6. SAKSBEHANDLINGEN I FYLKESNEMNDA

Barnevernloven kapittel 7 jf. sosialtjenesteloven kapittel 9 inneholder særlige regler om saksbehandlingen i tvangssaker etter barnevernloven. Disse sakene er ofte vanskelige og kontroversielle, og av rettsikkerhetshensyn er det derfor lagt opp til en særlig betryggende saksbehandling i disse sakene.

Fylkesnemnda er et statlig organ på fylkesplan som er opprettet med hjemmel i sosialtjenesteloven § 9-1. I tillegg til å avgjøre saker etter barnevernloven § 7-2 skal fylkesnemnda også avgjøre saker om tvangstiltak overfor rusmiddelmissbrukere etter sosialtjenesteloven §§ 6-2 og 6-2a og saker etter smittevernloven. Fra 1. januar 1999 er fylkesnemnda klageorgan for visse vedtak om bruk av tvang eller makt overfor personer med psykisk utviklingshemming, jf. sosialtjenesteloven § 6A-8.

Fylkesnemnda er et frittstående forvaltningsorgan som er unntatt fra departementets instruksjonsmyndighet i enkeltsaker. Departementet har heller ingen omgjøringsmyndighet.

Administrativt er fylkesnemnda underlagt Barne- og familiedepartementet ved Kongelig resolusjon av 2. oktober 1992.

6.1 Fylkesnemndas sammensetning og myndighetsområde

Fylkesnemndas myndighetsområde i barnevernsaker fremgår av barnevernloven § 7-2. I hovedsak gjelder dette alle avgjørelser som

treffes mot, eller som kan opprettholdes uten, den private parts samtykke, de såkalte tvangsvedtakene. De fleste avgjørelser skal treffes av fylkesnemnda i førsteinstans, som f.eks. vedtak om omsorgsovertakelse og fratakelse av foreldreansvar. Fylkesnemnda er imidlertid også klageinstans for enkelte avgjørelser som treffes av barneverntjenesten i førsteinstans. Dette gjelder først og fremst barneverntjenestens midlertidige og foreløpige vedtak i akuttsituasjoner.

Fylkesnemnda består i den enkelte sak av en leder med juridisk utdanning og erfaring, to medlemmer som trekkes fra et alminnelig medlemsutvalg, og to medlemmer som trekkes fra et utvalg av sakkyndige, jf. barnevernloven § 7-1 bokstav b jf. sosialtjenesteloven § 9-2.

6.2 Barneverntjenestens saksforberedelse

Når vilkårene for tiltak som hører under fylkesnemndas myndighetsområde er til stede, er det barneverntjenestens ansvar å forberede og fremme forslag til tiltak overfor fylkesnemnda.

I henhold til lovens § 8-4 er det barnets oppholdskommune som har ansvaret for å fremme forslag til tiltak, men ansvaret for å reise sak kan etter avtale overføres til en annen kommune barnet har tilknytning til, jf. nærmere om dette under pkt. 2.1. Når det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse, er det imidlertid den kommunen som har omsorgen for barnet som har oppfølgingsansvaret etter at vedtaket er truffet, selv om barnets tilknytning til kommunen har endret seg etter iverksettelsen, f.eks. ved at barnet er fosterhjems- eller institusjons plassert i en annen kommune, jf. § 8-4 annet ledd. Den kommunen som har omsorgen for barnet har derfor ansvaret for å legge frem forslag om opphevelse av omsorg etter § 4-21 og eventuelt andre tiltak som treffes mens barnet er under omsorg av barneverntjenesten, som f.eks. vedtak om fratakelse av foreldreansvar og vedtak om samvær.

I sitt forslag til fylkesnemnda skal barneverntjenesten fremme forslag til tiltak og redegjøre for den hjelp og eventuelt andre tiltak som har vært iverksatt for barnet tidligere. Barneverntjenesten må videre legge frem nødvendig dokumentasjon for de faktiske forhold som forslaget bygger på i forhold til vilkårene i den bestemmelsen det aktuelle tiltaket er hjemlet i. Når tiltaket forutsetter at barnet skal plasseres utenfor hjemmet, må barneverntjenesten redegjøre for hva

slags plasseringsalternativ som forutsettes iverksatt, jf. § 4-15 annet ledd. Uavhengig av hvilken type tiltak som velges, må barneverntjenesten redegjøre for hvorvidt det foreslåtte plasseringssted er avklart med fylkeskommunen. I sak som gjelder særtiltak for barn med atferdsvansker, må barneverntjenesten ha skaffet plass i institusjon eller fosterhjem for barnet før det fremmes forslag for fylkesnemnda om plassering, fordi det i disse tilfellene forutsettes at fylkesnemnda skal vurdere det konkrete plasseringsstedet. Videre må barneverntjenesten gi sin begrunnelse for tiltak som ønskes iverksatt.

Barneverntjenesten må gi en fullstendig oversikt over partene i saken, og opplyse om parten allerede er representert ved advokat. Barneverntjenesten må i saksfremlegget også opplyse om hvilke personer som skal avgi muntlig forklaring for nemnda. Det er viktig at barneverntjenesten begrenser seg til personer som kan bidra til å opplyse saken. Barneverntjenesten må videre opplyse om barneverntjenestens oppfatning av om hvorvidt det skal oppnevnes talsperson for barnet, og eventuelt komme med forslag til talsperson. I saker om opphevelse av vedtak om omsorgsovertakelse, og hvor barnet har bodd i fosterhjem, har fosterforeldre rett til å uttale seg, jf. bvl. § 4-21 første ledd tredje punktum. Fosterforeldrenes eventuelle uttalelse skal innhentes som en del av barneverntjenestens saksforberedelse. Barneverntjenestens syn på om fosterforeldrene skal forklare seg i forhandlingsmøtet (avgi vitneforklaring) eller om de skal avgi skriftlig uttalelse må fremgå av saksfremlegget.

Barneverntjenesten må videre redegjøre for sitt syn på spørsmålet om saken skal undergis forenklet behandling, jf. sostjl. § 9-8 første ledd annet punktum, eller om saken skal avgjøres på vanlig måte med forhandlingsmøte. Forenklet behandling forutsetter at partens samtykke dekker alle sider av saken.

Barneverntjenesten bør under saken være representert av en advokat, jf. barnevernloven § 7-3 annet ledd. Bestemmelsen åpner for at kommunen helt unntaksvis kan velge ikke å benytte advokat/jurist under saken, f.eks. i helt kurante saker der partene er enige, og der sakene skal undergis forenklet behandling, jf. formuleringen "bør". Når § 7-3 forutsetter at kommunen er representert av advokat under saken, forutsetter dette at advokaten vurderer, kontrollerer og eventuelt supplerer kommunens saksfremlegg, før dette oversendes nemnda. Normalt vil det være hensiktsmessig og nødvendig at advokaten utarbeider et sammenfattet forslag til tiltak, basert på barneverntjenestens saksutredning, med en fullstendig oversikt over de bevis og vitner som påberopes. Også på et tidligere stadie under

saksforberedelsen kan barneverntjenesten ha behov for advokatbi-stand, særlig i vanskelige og kontroversielle saker.

Når saken fremmes for fylkesnemnda er det viktig at dokumentene i saken er av en slik karakter og ordnet på en slik måte at det er mulig for nemnda raskt å sette seg inn i saken. Dokumentene må ligge i kronologisk orden med en fullstendig dokumentliste. Som en del av barneverntjenestens redegjørelse, bør det inngå en oppsummering av sakens faktiske side.

Etter barnevernloven er det i utgangspunktet barnevernadministra-sjonen som utgjør den kommunale barneverntjeneste. Kommunestyret kan imidlertid beslutte at det skal opprettes et folkevalgt organ med ansvar for oppgaver etter barnevernloven, jf. nærmere om dette under pkt. 2.1.1. Kommunestyret kan bestemme at også de saker som hører under fylkesnemndas myndighetsområde, skal forelegges et folkevalgt organ. Der kommunestyret har valgt en slik løsning, skal barnevernadministrasjonens innstilling forelegges det folkevalgte organet. Det er ikke forutsatt at organet skal ta stilling til om det er grunn til å treffe vedtak om det aktuelle tiltaket. Det er tilstrekkelig at de folkevalgte vurderer om saken synes godt nok forberedt. Et folkevalgt organ har imidlertid kompetanse til å beslutte at administ-rasjonens forslag til tiltak ikke skal oversendes fylkesnemnda.

Dersom det folkevalgte organet er enig i at saken skal fremmes, skal forslaget med eventuelle merknader omgående sendes fylkesnemn-da.

Et krav om behandling i et folkevalgt organ kan i enkelte tilfelle føre til en forsinkelse av saken som igjen kan få alvorlige konsekvenser for den/ de saken gjelder. I slike tilfelle kan administrasjonen frem-me saken direkte for fylkesnemnda som hastesak, jf. barnevernloven § 7-3 tredje ledd tredje punktum. I såfall skal det folkevalgte organet omgående gjøres kjent med at saken er fremmet.

I henhold til § 7-3 fjerde ledd kan fylkesmannen fremme sak for fyl-kesnemnda i visse tilfelle. Fylkesmannens adgang til å fremme sak forutsettes benyttet kun i unntakstilfelle.

Barnevernloven § 7-3 stiller krav til barneverntjenestens saksforbe-redelse. I saker som gjelder krav fra den private part om endringer i et tidligere vedtak, som for eksempel krav om endringer i en tidlige-re fastsatt samværsrett eller krav om opphevelse av et vedtak om omsorgsovertakelse, skal barneverntjenesten forberede og oversen-de saken til fylkesnemnda snarest mulig og senest innen tre måne-

der fra barneverntjenesten mottok kravet. I særlige tilfelle kan fristen være seks måneder. I forarbeidene er det forutsatt at seks måneders frist bare vil være aktuelt når det er behov for særlig omfattende og tidkrevende undersøkelser.

For saker som skal behandles av fylkesnemnda og som barneverntjenesten selv tar initiativet til, som for eksempel forslag om omsorgsovertakelse, gjelder ingen tilsvarende frist. Her vil imidlertid andre saksbehandlingsfrister kunne komme til anvendelse, jf. for eksempel § 4-6 fjerde ledd som krever at et forslag om for eksempel omsorgsovertakelse må sendes fylkesnemnda innen seks uker dersom det er truffet midlertidig vedtak etter § 4-6 annet ledd.

6.3 Oppnevning av fullmektig for den private part

Har den private part ikke allerede engasjert advokat, skal fylkesnemndas leder eller sekretariat sørge for at det blir utpekt advokat for han eller henne, jf. barnevernloven § 7-1 d jf. sosialtjensteloven § 9-5. Bestemmelsen om oppnevning av advokat for den private part suppleres av rettshjelploven § 22 som med den endring som er gjort ved ikrafttreddelsen av sosialtjensteloven og barnevernloven, innebærer at den private part har krav på dekning av utgiftene til egen advokat. Jf. nærmere om adgangen til fri rettshjelp under pkt. 11.

Advokaten skal omgående gjøres kjent med forslaget og de vedlagte dokumenter, og gis frist for skriftlig fremstilling, fremlegging av dokumenter, og opplysning om hvilke vitner han eller hun ønsker å føre i forhandlingsmøtet.

6.4 Rett til innsyn i opplysninger som er fremlagt for fylkesnemnda

Forvaltningsloven § 19 første ledd bokstav c gir adgang til å unnta fra partsoffentlighet opplysninger som det av hensyn til partens helse eller hans forhold til personer som står ham nær, må anses utilrådelig at han får kjennskap til. Bestemmelsen får imidlertid ikke anvendelse i forhold til dokumenter som fremlegges for fylkesnemnda, og som derfor forutsettes å få betydning for avgjørelsen.

Heller ikke fvl. § 19 annet ledd får anvendelse. Bestemmelsen gir blant annet anledning til å beskytte navnet på personer som gir informasjon til barneverntjenesten. Det bør ikke være aktuelt å beskyt-

te kildene dersom deres forklaring dokumenteres som en del av avgjøringsgrunnlaget, jf. sosialtjenesteloven § 9-5 siste punktum.

6.5 Fylkesnemndas sammensetning i den enkelte sak

Under behandling av den enkelte sak skal fylkesnemnda alltid bestå av lederen og to medlemmer fra det alminnelige utvalget. I alminnelighet skal nemnda også bestå av to medlemmer fra det sakkyndige utvalget. Nemndslederen kan bestemme at det ikke skal oppnevnes sakkyndige medlemmer dersom partene i den enkelte sak er enige om det, jf. bvl. § 7-1 bokstav e jf. sostjl. § 9-6 første ledd. Mener nemndslederen at sakkyndige medlemmer i en sak er unødvendig og spørsmålet ikke er tatt opp av partene, kan nemndslederen oppfordre partene til å vurdere spørsmålet.

I henhold til bvl. § 7-1 bokstav e jf. sostjl. § 9-6 annet ledd har nemnda også adgang til å oppnevne særskilte sakkyndige, dvs. sakkyndige som avgir rapport til nemnda, men som ikke deltar i avgjørelsen. Denne adgangen står åpen også når det er besluttet at nemnda ikke skal ha sakkyndige medlemmer.

6.6 Inhabilitet

Dersom det oppstår tvil om hvorvidt fylkesnemndas medlemmer eller sakkyndige er inhabile i den enkelte sak, skal saken avgjøres etter inhabilitetsreglene i domstollovens kap. 6.

At fylkesnemndas medlemmer er habile i den enkelte sak, vil si at det ikke foreligger særlige omstendigheter som gir grunn til å trekke medlemmenes objektivitet eller uhildethet i tvil.

I domstolsloven §§ 106 og 107 er nevnt en del spesielle forhold som fører til inhabilitet, f.eks. nært slektskap eller svogerskap med en part eller hans advokat. Domstolsloven § 108 er en generell inhabilitetsregel hvor det heter at en person ikke kan være dommer eller lagrettemedlem når det foreligger "andre særegne omstendigheter" som er "skikket til å svekke tilliten til hans uhildethet." Det avgjørende er om de særegne omstendighetene er skikket til å svekke tilliten, ikke om de faktisk gjør det.

6.7 Forhandlingsmøte

Bvl. § 7-1 g fastsetter at muntlig forhandlingsmøte med partene skal holdes snarest mulig, og helst innen fire uker etter at fylkesnemnda har mottatt saken. Sakstypen tilsier at forhandlingsmøte avholdes så raskt som mulig.

Det er fylkesnemndas leder som administrerer og leder forhandlingsmøte. Forhandlingsmøte i fylkesnemnda tilsvarer hovedforhandlingen i en sivil sak for domstolene. Vitneførsel forutsettes å skulle skje i dette møtet. Dette innebærer at det ikke kan overlates til et eller to av medlemmene å undersøke saken med avhør av parter og vitner, for deretter å redegjøre for nemnda om hva som er uttalt. Dette gjelder også de sakkyndige medlemmer.

Avhør av vitner som er innkalt etter ønske fra partene, og fremleggelse av dokumentbevis, skal skje etter reglene i tvistemålsloven så langt de passer, jf. bvl. § 7-1 g jf. sostjl. § 9-8 tredje ledd.

Tredje ledds henvisning til tvistemålsloven gjelder både bestemmelsene om vitneplikt og om hvordan vitneførsel skal finne sted. De sentrale bestemmelser står i tvistemålsloven kap. 15, 16 og 20. Henvisningen gjelder også reglene om dokumentbevis i kap. 19. At tvistemålslovens regler om vitneplikt og bevis gjelder, betyr bl.a. at vitnene normalt har plikt til å avgi forklaring. Tvistemålslovens regler innebærer at fylkesnemnda ikke, uten at det foreligger samtykke etter tvistemålsloven §§ 204 nr. 2 og 205, kan motta forklaring om forhold som er undergitt taushetsplikt. Opplysningsplikten etter barnevernloven § 6-4 annet og tredje ledd går imidlertid foran den taushetsplikt som følger av forvaltningsloven og de respektive profesjonslovene. Tvistemålsloven §§ 204 nr. 2 og 205 kommer derfor til anvendelse bare dersom fylkesnemnda ønsker forklaring om forhold som går ut over rammen for opplysningsplikten etter barnevernloven § 6-4.

Den private part har krav på å bli innkalt til forhandlingsmøtet, hvor han eller hun skal ha rett til å uttale seg til saken. Men selv om vedkommende ikke møter, kan saken behandles.

Unntaksvis kan fylkesnemndas leder bestemme at en sak skal avgjøres uten forhandlingsmøte, jf. bvl. § 7-1 g jf. sostjl. § 9-8 første ledd annet punktum. Det er i såfall en forutsetning at partene er enige om dette.

6.8 Vedtak og begrunnelse

Fylkesnemnda skal etter bvl. § 7-1 h, jf. sostjl. § 9-9 fatte vedtak snarest mulig etter forhandlingsmøte og vedtaket skal begrunnes etter reglene i tvistemålsloven (§§ 144-145) om begrunnelse av dommer. Saken avgjøres ved stemmeflertall, og tvml. §§ 138-143 (om stemmegivning og rådslagning) kommer til anvendelse så langt de passer.

Sosialtjenesteloven §§ 9-8 og 9-9 om henholdsvis forhandlingsmøte og om vedtak og begrunnelse er særbestemmelser som anviser en noe annen saksbehandling enn det som følger av forvaltningslovens regler. Forvaltningsrettslige regler kan imidlertid komme utfyllende til anvendelse. Nemndsmedlemmene vil f.eks. ha taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 - 13 e, jf. barnevernloven § 6-7.

6.9 Melding om fylkesnemndas vedtak

Ved melding om fylkesnemndas vedtak gjelder forvaltningslovens regler tilsvarende, jf. punktet ovenfor. Det følger av barnevernloven § 7-1 bokstav h) jf. sosialtjenesteloven § 9-9 annet ledd at samtidig med melding om fylkesnemndas vedtak, skal partene gjøres kjent med at vedtaket kan bringes inn for herreds- og byrett til rettslig overprøving etter sosialtjenesteloven § 9-10, jf. nærmere om dette under pkt. 9.

6.10 Endringer i fylkesnemndas vedtak

Fylkesnemnda er et forvaltningsorgan, og dersom det oppstår spørsmål om å endre vedtaket, gjelder de vanlige regler i forvaltningsloven § 35, jf. nærmere om § 35 under pkt. 8.6. nedenfor.

I noen tilfelle vil imidlertid den private part kunne gå direkte til fylkesnemnda med krav om endring av vedtaket. Sosialtjenesteloven § 9-11 gir anvisning på forenklet saksbehandling dersom fylkesnemndas leder finner at det ikke er lagt frem nye opplysninger av betydning. Fylkesnemndas leder kan i slikt tilfelle avvise endringskravet uten at det er avholdt muntlig forhandling i saken. Dersom fylkesnemndas leder kommer til at det er lagt frem nye opplysninger av betydning for saken, kan imidlertid ikke vedtaket endres i medhold av denne bestemmelsen. Endring av vedtaket forutsetter nemndsbehandling. Bestemmelsen er utformet etter mønster av tvml. § 486 annet ledd.

7. IVERKSETTING AV VEDTAK

Etter at vedtak er fattet, skal tiltak iverksettes snarest mulig. Når grunnlaget for tiltaket er forhold som nevnt i § 4-12 skal vedtaket iverksettes senest innen seks uker, jf. barnevernloven § 6-9. Seksukersfristen kommer til anvendelse uavhengig av om det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse. Det avgjørende er om tiltaket er begrunnet i en situasjon som faller innenfor § 4-12.

Vedtak om omsorgsovertakelse skal i henhold til § 4-13 iverksettes så snart som mulig, men senest innen seks uker regnet fra vedtakstidspunktet. Dersom vedtaket ikke er satt i verk innen fristen faller vedtaket bort. Dersom barneverntjenesten mener det likevel er behov for vedtak om omsorgsovertakelse for barnet, må det i så fall treffes nytt vedtak. Vedtaket anses iverksatt så snart barnet er flyttet ut av foreldrenes hjem, selv om barnet midlertidig plasseres i et annet tiltak enn det forutsatte, som f.eks. når barnet plasseres i beredskapshjem eller barnehjem i påvente av endelig fosterhjems/ institusjonsplassering. Det forekommer at man for å skape en myk overgang fra foreldrehjemmet til fosterhjemmet i en overgangsperiode lar barnet være dels hos fosterforeldrene og dels hos foreldrene. Vedtaket anses iverksatt selv om barnet i en slik overgangstid også har tilknytning til foreldrehjemmet.

Fylkesnemnda kan forlenge seksukersfristen når særlige grunner tilsier det. Slike særlige grunner kan f.eks. være at foreldrene holder barnet skjult for barneverntjenesten. Eventuell fristforlengelse må besluttes før fristen er utløpt. Dersom barneverntjenesten anser det som sannsynlig at vedtaket ikke kan iverksettes innen fristen, må den derfor legge saken frem for fylkesnemnda i god tid før utløpet av fristen.

Seksukersfristen for iverksettelse gjelder også om vedtaket blir bragt inn for domstolene og stadfestet ved dom.

Seksukersfristen avbrytes dersom det blir gitt utsatt iverksettelse av fylkesnemnda eller domstolen.

Barneverntjenesten kan sette vedtaket i verk selv om vedtaket er påklaget eller bragt inn for domstolene til rettslig overprøving.

Barneverntjenesten har selv ansvaret for å sette i verk vedtak. I enkelte tilfelle kan det imidlertid være vanskelig for barneverntjenesten

å iverksette vedtaket fordi foreldrene motsetter seg tiltaket. Etter barnevernloven § 6-8 kan barnevernadministrasjonens leder i slike tilfelle henvende seg direkte til politiet med anmodning om bistand til iverksettelse av tvangsvedtak. Politibistand ved gjennomføring av vedtak er et svært dramatisk virkemiddel, og bør derfor bare benyttes i unntakstilfelle. Gjennomføringen av vedtak etter loven må aldri overlates til politiet alene. Barneverntjenesten må alltid være med som ansvarlig for gjennomføringen.

8. OPPFØLGING AV VEDTAK

Når det er truffet vedtak om tiltak har barneverntjenesten et kontinuerlig oppfølgingsansvar overfor barnet og barnets foreldre. Dette oppfølgingsansvaret innebærer for det første at barneverntjenesten må følge med i hvordan det går med barnet og foreldrene, og treffe vedtak/legge frem forslag om nye tiltak som viser seg nødvendig. I de tilfellene barnet er plassert utenfor hjemmet med bistand av barneverntjenesten, som f.eks. ved omsorgsovertakelse, må barneverntjenesten vurdere om forholdene er slik at barnet igjen kan flytte hjem til foreldrene og eventuelt legge frem forslag for fylkesnemnda om opphevelse av vedtaket. Barneverntjenestens oppfølgingsansvar gjelder for alle typer tiltak etter loven. Oppfølgingsansvaret er imidlertid lovfestet når det gjelder oppfølging av hjelpetiltak og oppfølging av vedtak om omsorgsovertakelse. Etter barnevernloven § 4-5 skal barneverntjenesten, når det er truffet vedtak om hjelpetiltak etter § 4-4, holde seg orientert om hvordan det går med barnet og foreldrene og vurdere om det tiltaket som er iverksatt fungerer etter sitt formål. Barneverntjenesten skal videre vurdere om det er nødvendig med nye tiltak, enten i stedet for eller i tillegg til det allerede iverksatte tiltaket. Etter barnevernloven § 4-16 skal barneverntjenesten nøye følge utviklingen til de barn det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse for, og likeledes utviklingen til deres foreldre. Dette innebærer bl.a. at barneverntjenesten fortløpende må vurdere hvorvidt vilkårene for omsorgsovertakelse fortsatt er til stede og om situasjonen endrer seg slik at foreldrene selv kan ha omsorgen for barnet. Dette oppfølgingsansvaret gjelder uavhengig av om foreldrene har satt frem krav om tilbakeføring av barnet eller ikke. Når det gjelder oppfølgingsansvar i forhold til foreldrene er det viktig at barneverntjenesten bistår dem som ønsker hjelp/oppfølging etter en omsorgsovertakelse. Det fremgår av forarbeidene til § 4-16 at barneverntjenesten har et slikt ansvar, både generelt og ut fra det formål å hjelpe foreldrene til å komme i en slik posisjon at de igjen kan ha omsorgen

for barnet. Denne hjelpen vil f.eks. kunne bestå i å hjelpe foreldrene med å komme i kontakt med det øvrige hjelpeapparatet, som f.eks. sosialtjenesten og rusomsorgen.

8.1 Tiltaksplan

Som en del av oppfølgingsansvaret skal det utarbeides tiltaksplan for barnet når det er truffet vedtak om hjelpetiltak etter § 4-4 og når det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse. Det samme gjelder når barn/ungdom med alvorlige atferdsvansker plasseres i institusjon etter barnevernloven §§ 4-24 og 4-26.

Etter lovens § 4-5 skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan når det er truffet vedtak om hjelpetiltak etter lovens § 4-4. Planen skal redegjøre for hvilke tiltak som er satt i verk, formålet med tiltakene og videre plan for oppfølging av tiltakene. Planen skal være tidsavgrenset, og bør derfor angi når tiltaket skal evalueres og på hvilken måte evalueringen skal skje.

Etter § 4-15 tredje ledd skal barneverntjenesten allerede ved omsorgsovertakelsen vedta en plan for barnets omsorgssituasjon. Planen skal angi hovedformålet med omsorgsovertakelsen, omsorgsovertakelsens forventede varighet, hvor barnet skal plasseres og hvilken kontakt barnet skal ha med foreldrene. Planen bør videre angi barnets behov for oppfølging, hjelp og behandling og på hvilken måte barnets behov er tenkt ivaretatt. Senest to år etter at det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse skal barneverntjenesten vedta en plan for barnets fremtidige omsorgssituasjon. Planen skal erstatte den planen som skal utarbeides allerede ved omsorgsovertakelsen. Det heter i lovens forarbeider at planen skal bidra til å fjerne noe av den usikkerhet som preget en del fosterhjemsforhold etter tidligere barnevernlov. Omsorgsovertakelsens forventede varighet og barnets fremtidige plassering vil derfor være et sentralt punkt i planen, i tillegg til spørsmål som f.eks. hvilken kontakt barnet skal ha med foreldrene, og barnets behov for bistand og oppfølging fra barneverntjenesten selv og/eller andre hjelpeinstanser. Planen skal ikke endres uten at forutsetningene for den er falt bort. Planen er likevel ikke bindende, i det mange av de spørsmål som omhandles i planen bare kan vedtas av fylkesnemnda. Dette innebærer f.eks. at selv om barneverntjenesten i planen forutsetter at barnet skal være under omsorg av barneverntjenesten frem til voksen alder, kan fylkesnemnda likevel vedta at vedtak om omsorgsovertakelse skal oppheves.

Etter bvl. § 4-15 siste ledd siste punktum skal planen forelegges fylkesnemnda til eventuell uttalelse.

I henhold til ny bestemmelse i bvl. § 4-28 skal barneverntjenesten sørge for at det utarbeides en tiltaksplan for barnet når det blir plassert i institusjon uten eget samtykke eller samtykke fra den som har foreldreansvaret, jf. § 4-24. Utkast til tiltaksplan skal foreligge når fylkesnemnda behandler saken. Endelig tiltaksplan skal utarbeides etter at fylkesnemndas vedtak foreligger. Også når barneverntjenesten medvirker til en plassering i institusjon på grunnlag av samtykke, jf. § 4-26, skal den sørge for at det utarbeides tiltaksplan for barnet dersom barnet og de som har foreldreansvaret samtykker. Tiltaksplanen skal om mulig foreligge før plasseringen iverksettes.

Tiltaksplanen skal sikre at den hjelp som gis er planlagt og målrettet, og at alle iverksatte og planlagte tiltak følges opp. Tiltaksplanen skal utarbeides uavhengig av plasseringens varighet.

For øvrig vises det til departementets retningslinjer for tiltaksplaner ved vedtak etter barnevernlovens §§ 4-24 og 4-26 i brev av 1. februar 2000.

9. KLAGE. OMGJØRING

Etter barnevernloven § 6-5 første ledd kan enkeltvedtak som barneverntjenesten har truffet påklages til fylkesmannen. Etter annet ledd gjelder klageadgangen til fylkesmannen ikke saker som etter barnevernloven kapittel 7 hører under fylkesnemndas myndighetsområde. Dette innebærer at det først og fremst er vedtak om frivillige hjelpe tiltak, jf. barnevernloven § 4-4 som kan påklages til fylkesmannen. Det er fylkesnemnda som er klageinstans for barneverntjenestens vedtak om flytting, jf. bvl. § 4-17, og barneverntjenestens midlertidige og foreløpige vedtak etter §§ 4-6, 4-9 og 4-25, jf. § 7-2 bokstavene g og h.

9.1 Hvem har rett til å klage?

Etter forvaltningsloven § 28 første ledd kan vedtak påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse. I barnevernsaker vil sjelden andre enn sakens parter ha rettslig klageinteresse. I enkelte tilfelle kan det imidlertid tenkes at f.eks. fosterforeldre kan ha klage-

rett uten at de er å anse som parter i saken. Det kreves ikke like sterk tilknytning til saken for å oppnå klagerett som det kreves for å oppnå partsstilling, jf. fvl. § 28. Når det gjelder hvem som er parter i en barnevernsak vises til pkt. 2.2. foran.

9.2 Klagefrist

Fristen for å klage er etter fvl. § 29 første ledd tre uker regnet fra det tidspunkt underretning om vedtaket kom frem til vedkommende part. Etter § 29 tredje ledd avbrytes fristen dersom parten ber om begrunnelse. Etter at begrunnelse er gitt vil det løpe en ny 3-ukersfrist for klage. Etter § 29 fjerde ledd kan underinstansen eller klageinstansen forlenge klagefristen før denne er utløpt. Når vilkårene for å forlenge klagefristen foreligger, som f.eks. når parten er bortreist eller er syk, er det ikke noe til hinder for at klagefristen umiddelbart fastsettes slik at den blir lenger enn tre uker.

Selv om klagefristen er oversittet kan likevel klagen i visse tilfelle tas under behandling, jf. fvl. § 31. Klagen kan for det første tas under behandling såfremt parten eller hans fullmektig ikke kan *lastes* for fristoversittelsen, som f.eks. dersom parten eller hans fullmektig har vært syk eller har vært bortreist. Klagen kan videre tas under behandling dersom det av *særlige grunner* er rimelig at klagen blir prøvet. I barnevernsaker vil slike særlige grunner ofte foreligge, i det slike klager som regel vil gjelde spørsmål som har stor betydning for dem det gjelder. I bestemmelsens annet ledd heter det at det ved vurderingen av om klagen skal tas opp til behandling skal det legges vekt på om endring av vedtaket kan medføre skade eller ulempe for andre.

Det fremgår av bestemmelsens siste ledd at klagen ikke kan tas til behandling som klagesak dersom det er gått mer enn ett år siden vedtaket ble truffet.

9.3 Utsatt iverksettelse

Etter fvl. § 42 kan barneverntjenesten eller klageinstansen (fylkesmannen eller fylkesnemnda) beslutte at vedtak ikke skal iverksettes før klagefristen er ute eller klagen er avgjort. Tilsvarende kan iverksettelse av fylkesnemndas vedtak utsettes til endelig dom er avsagt dersom en part akter å gå til søksmål eller har reist søksmål. Kan vedtaket tenkes gjennomført til skade for parten før klagesaken er

avgjort, skal han ha underretning om adgangen til å be om utsatt iverksettelse, jf. fvl. § 27 tredje ledd.

Avslag på anmodning om utsatt iverksettelse skal begrunnes samtidig med at avgjørelsen treffes, jf. fvl. § 42 annet ledd.

9.4 Forberedelse og behandling av klagesak

Etter fvl. § 32 skal klagen fremsettes for det forvaltningsorgan som har truffet vedtaket. En klage over vedtak truffet av barneverntjenesten skal altså fremsettes overfor barneverntjenesten. Barneverntjenesten må om nødvendig yte klageren bistand med å sette opp klagen skriftlig. Klageren har krav på veiledning om hva klagen skal inneholde i henhold til fvl. § 32, og vedkommende må eventuelt få hjelp til å rette opp feil og mangler.

Klagen skal være undertegnet av klageren eller hans fullmektig og nevne hvilket vedtak det klages over. Klagen skal opplyse om hvilke endringer som ønskes i vedtaket og bør også nevne de grunner klagen støtter seg til.

Ved forberedelse av klagesak gjelder i følge fvl. § 33 første ledd reglene i fvl. kap. IV om forberedelse av enkeltvedtak og kap. V om vedtaket, så sant det ikke er gitt avvikende regler for øvrig i § 33. Dette gjelder også klagesaker som hører under fylkesnemndas myndighetsområde. Det fremgår av barnevernloven § 7-5 at disse klagesakene skal forberedes av barneverntjenesten etter bestemmelsene i fvl. § 33 første til fjerde ledd. Barneverntjenesten skal varsle eventuell motpart om at det er inngitt klage over vedtaket, så sant det ikke er gitt avvikende regler for øvrig i § 33. Motpart kan f.eks. være biologiske foreldre når fosterforeldrene påklager barneverntjenestens vedtak om flytting av barn etter § 4-17.

Barneverntjenesten skal gjøre de undersøkelser som klagen gir grunn til. Barneverntjenesten kan oppheve eller endre sitt vedtak dersom den finner klagen begrunnet, jf. fvl. § 33 annet ledd. Dette gjelder også i de tilfelle klagen hører under fylkesnemndas myndighetsområde. Har f.eks. barneverntjenesten truffet midlertidig vedtak etter § 4-6 i en akuttsituasjon, kan den oppheve vedtaket dersom vedtaket blir påklaget. Den kan også avvise klagen når vilkårene for å behandle den ikke foreligger, f.eks. fordi vedkommende ikke har klagerett.

9.5 Oversendelse av klagesaken til fylkesmannen eller fylkesnemnda

Dersom barneverntjenesten ikke finner klagen begrunnet, og dermed ikke grunnlag for å omgjøre sitt vedtak, skal den sende klagen med sakens dokumenter til fylkesnemnda eller fylkesmannen (avhengig av hvem som er klageinstans) snarest mulig. Dersom barneverntjenesten ved sin oversendelse gir en uttalelse som partene kan kreve å få se uten hinder av fvl. § 19, skal kopi av denne sendes partene, jf. fvl. § 33 fjerde ledd. Det gjøres oppmerksom på at de begrensninger i partens rett til å se saksdokumenter som følger av fvl. § 19, første ledd bokstav c, og annet ledd, ikke gjelder for dokumenter som oversendes fylkesnemnda.

9.6 Fylkesmannens behandling av klagesaken

Etter fvl. § 34 første ledd skal klageinstansen avvise saken dersom vilkårene for å behandle klagen ikke foreligger. Klageinstansen er ikke bundet av at barneverntjenesten har funnet at vilkårene for å behandle klagen foreligger. Det vises likevel til fvl. § 31 om oppreisning for oversittelse av klagefristen.

Klageinstansen er forpliktet til å påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes, jf. fvl. § 33 femte ledd.

I henhold til barnevernloven § 6-6 første ledd kan fylkesmannen prøve alle sider av vedtaket, såvel de rettslige som de skjønsmessige. Fylkesmannen kan stadfeste vedtaket, oppheve det eller henvide saken til ny behandling hos barneverntjenesten, jf. fvl. § 34 tredje ledd.

Fylkesmannen kan ikke endre vedtaket til skade for klageren, med mindre dennes interesser finnes å måtte vike for hensynet til andre privatpersoner eller offentlige interesser. Melding om en slik endring må være sendt klageren innen 3 måneder etter at underinstansen mottok klagen.

Dersom fylkesmannen i forbindelse med klagebehandlingen finner at det bør settes i verk tiltak som hører under fylkesnemndas myndighetsområde, kan fylkesmannen fremsette slikt forslag overfor fylkesnemnda, jf. § 7-3 siste ledd. I såfall gjelder saksbehandlingsreglene i barnevernloven kap. 7 jf. sosialtjenesteloven kap. 9.

Det følger av barnevernloven § 6-6 annet ledd at dersom fylkesmannen fatter et vedtak som gir klageren medhold, og dette vedtaket ikke kan settes i verk straks, kan fylkesmannen bestemme at det straks skal settes i verk midlertidige tiltak som kan dekke det øyeblikkelige behovet. Det kan f.eks. tenkes at fylkesmannen gir klageren medhold i at det er behov for en plassering av barnet utenfor hjemmet i medhold av § 4-4 femte ledd, og at det inntil egnet fosterhjem eller institusjonsplass kan fremskaffes, iverksettes midlertidige tiltak i hjemmet, som f.eks ulike avlastningstiltak.

Fylkesmannens vedtak skal begrunnes i samsvar med fvl. § 24 første ledd jf. forvaltningslovens § 25 om begrunnelsens innhold. Også fylkesmannen må i begrunnelsen oppgi hvilke lovbestemmelser vedtaket bygger på. Begrunnelsen kan bare unnlates i den utstrekning dette følger av fvl § 24 tredje ledd.

Partene skal underrettes om fylkesmannens vedtak i samsvar med fvl. § 27. Underretningen bør alltid gis skriftlig. Dersom underretningen unntaksvis blir gitt muntlig, skal den bekreftes skriftlig.

Fylkesmannens avgjørelse i klagesak etter barnevernloven kan ikke påklages videre til departementet. Der fylkesmannen omgjør et vedtak uten klage vil imidlertid vedtaket kunne påklages til departementet.

9.7 Omgjøring

Et vedtak vil i en del tilfelle kunne omgjøres/endres uten at det er påklaget. Selv om vedtaket ikke er påklaget, kan barneverntjenesten etter fvl. § 35 første ledd bokstav a omgjøre vedtaket dersom endringen ikke er til skade for noen som vedtaket retter seg mot eller direkte tilgodeser. Etter samme bestemmelses bokstav b og c kan vedtaket endres, selv om endringen er til skade, så lenge underretningen om vedtaket ikke er kommet frem til vedkommende eller dersom vedtaket er ugyldig.

Etter de samme regler kan fylkesmannen omgjøre sitt eget vedtak i klagesak.

Fylkesmannen kan også omgjøre barneverntjenestens vedtak til skade for en part selv om vedtaket ikke er påklaget. En slik omgjøring kan skje selv om vilkårene i fvl. § 35 første ledd bokstav b og c ikke er tilstede, dersom hensynet til andre privatpersoner eller offentlige

interesser tilsier dette. Denne omgjøringsadgangen er imidlertid tidsbegrenset. Melding om at vedtaket vil bli overprøvet, må sendes parten innen tre uker etter at melding om barneverntjenestens vedtak ble sendt han. Innen tre måneder etter samme tidspunkt må melding om at vedtaket er omgjort være sendt parten.

Også departementet har omgjøringsadgang etter fvl. § 35.

9.8 Fylkesnemndas behandling av klagesaken

Når fylkesnemnda treffer vedtak i klagesak, gjelder reglene i kap. 7 på samme måte som når kommunen fremmer forslag til tiltak etter § 7-3. Fylkesnemnda skal derfor avholde forhandlingsmøte med partene snarest og senest innen fire uker etter at de mottok klagen, jf. barnevernloven § 7-1 jf. sosialtjenesteloven § 9-8. Det vises forøvrig til pkt. 6.

10. RETTSLIG OVERPRØVING AV FYLKESNEMNDAS VEDTAK

I henhold til barnevernloven § 7-1 bokstav i jf. sosialtjenesteloven § 9-10 kan fylkesnemndas vedtak bringes inn for herreds- eller byrett til rettslig overprøving.

Fristen for å reise søksmål er to måneder fra den dag den som har rett til å reise søksmål fikk melding om vedtaket, jf. sosialtjenesteloven § 9-10 tredje ledd. Dersom saksøkeren har oversittet fristen er det adgang til å gi oppreisning etter reglene i domstolloven.

Herreds- eller byretten skal settes med to meddommere, enten fagkyndige eller fra det alminnelige utvalget. Herreds- eller byrettens dom kan ankes inn for lagmannsretten. Lagmannsretten skal settes med to fagkyndige samt to lege meddommere. De lege meddommerne skal velges fra det alminnelige utvalget. Lagmannsrettens dom kan ankes inn for Høyesterett.

Det fremgår av § 9-10 siste ledd at reglene i tvistemålsloven kap. 33 om saker om overprøving av administrative vedtak om frihetstap og andre tvangsinngrep kommer til anvendelse så langt de passer ved domstolenes overprøving av fylkesnemndas vedtak. Dette innebærer at retten kan prøve alle sider av saken innenfor rammen av den lov

tvangsvedtaket er fattet med hjemmel i, og at retten er ubundet av partenes påstander, jf. tvml. § 482. Det er imidlertid ikke alle typer vedtak truffet av fylkesnemnda som kan overprøves etter tvml. kap. 33.

Søksmål er ikke til hinder for at fylkesnemndas vedtak iverksettes eller opprettholdes, men retten kan bestemme at iverksetting av tvangsvedtaket ikke skal skje til saken er behandlet av domstolen, jf. tvml. § 477.

I henhold til bvl. § 7-1 bokstav i jf. sostjl. § 9-10 første ledd kan fylkesnemndas vedtak bringes inn for domstolene til rettslig overprøving både av den private part og av kommunen.

Etter tvml. § 476 har et barn rett til å reise søksmål etter fylte 15 år. Ved overprøving av vedtak etter barnevernloven vil imidlertid barnevernloven § 6-3 om barnets partsrettigheter komme til anvendelse, jf. bvl. § 7-1 i. Hovedregelen etter denne bestemmelsen er i samsvar med tvistemålsloven § 476 slik at barn som er fylt 15 år kan opptre som part i saken, jf. § 6-3 annet ledd første punktum. (Barn under 15 år har ikke partsevne i forhold til fylkesnemndas vedtak selv om det er oppnevnt setteverge. Dette gjelder også rettslig overprøving av fylkesnemndas vedtak om ikke å overta omsorgen eller om tilbakeføring av omsorgen til foreldrene, jf. Rt. 2000 side 358.)

Etter barnevernloven kan imidlertid barn i visse tilfelle reise søksmål også før fylte 15 år. Dette gjelder dersom det vedtak som begjæres overprøvet gjelder særtiltak for barn med atferdsvansker, jf. barnevernloven § 6-3 annet ledd tredje punktum. I dette tilfelle anses barnet som part i saken og kan reise søksmål uansett alder. Videre gir § 6-3 annet ledd annet punktum fylkesnemnda adgang til å innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særskilte tilfeller.

Kommunen er saksøkt når fylkesnemndas vedtak bringes inn for domstolene til rettslig overprøving, jf. barnevernloven § 7-1 første ledd bokstav i jf. sosialtjenesteloven § 9-10 første ledd annet punktum.

Kravet om rettslig overprøving skal rettes til den instans som har gjort vedtaket om tvangstiltaket, dvs. fylkesnemnda, jf. tvml. § 476 fjerde ledd. Fylkesnemnda skal sørge for oversendelse av kravet om søksmål og saksdokumenter til herreds- og byrett, jf. tvml. § 476 siste ledd siste punktum.

Når en dom som fastsetter eller stadfester et vedtak truffet av fylkesnemnda er blitt rettskraftig, enten ved at dommen ikke blir anket innen ankefristens utløp, eller ved at Høyesterett har avsagt dom eller nektet saken fremmet, jf. tvml. § 373 tredje ledd, kan ny sak ikke reises før det er gått ett år, jf. tvml. § 486. Hvis vedtaket gjelder sak om opphevelse av omsorg etter barnevernloven § 4-21 kan partene heller ikke kreve at saken skal behandles av fylkesnemnda dersom saken har vært behandlet av fylkesnemnda eller domstolene de siste tolv måneder. At partene ikke kan *kreve* at saken tas opp til ny behandling i fylkesnemnda, er imidlertid ikke til hinder for at fylkesnemnda likevel tar saken under behandling dersom den finner at det er opplysninger i saken som tilsier dette.

Den omstendighet at en barnevernsak er under behandling av domstolene er ikke til hinder for at barneverntjenesten arbeider videre med saken. Saken vil i de fleste tilfelle dreie seg om barn som det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse eller særtiltak for, og slike saker må selvsagt følges opp også mens rettssaken pågår og tas opp til ny vurdering av barneverntjenesten om forholdene tilsier det.

11. DEN PRIVATE PARTS SAKSOMKOSTNINGER

I saker som hører under fylkesnemndas myndighetsområde har parten rett til å få oppnevnt advokat, jf. barnevernloven § 7-1 d) jf. sosialtjenesteloven § 9-5. Etter rettshjelpsloven § 22 tredje ledd nr. 2 har den private part i disse sakene krav på fri sakførsel uten behovsprøving. Justisdepartementet har i rundskriv G-73/96 lagt til grunn at retten til fri sakførsel inntreffer fra det tidspunkt barneverntjenesten formelt beslutter å fremme sak for fylkesnemnda. Også i de tilfeller der saken blir trukket tilbake eller hevet etter at saken er oversendt fylkesnemnda til behandling har den private part krav på fri sakførsel uten behovsprøving, jf. Justisdepartementets rundskriv G- 80/97. Det er fylkesnemnda som innvilger fri rettshjelp og fastsetter salæret. I disse sakene må parten få veiledning om hvordan han eller hun skaffer seg juridisk bistand, og om adgangen til fri rettshjelp.

I saker som ikke hører under fylkesnemndas myndighetsområde kan den private part søke om fri rettshjelp etter behovsprøving. Søknaden blir i disse tilfellene behandlet etter de vanlige reglene for fri rettshjelp, herunder en prøving om av om partens inntekt og formue fyller rettshjelpslovens økonomiske betingelser. Søknad om fri rettshjelp skal i disse tilfellene rettes til fylkesmannen.

Også forvaltningsloven inneholder regler om dekning av saksomkostninger som vil kunne komme til anvendelse i barnevernsaker. Etter fvl. § 36 første ledd skal en part tilkjennes dekning for vesentlige kostnader som har vært nødvendig for å få endret et vedtak til sin fordel. Parten har imidlertid ikke rett til dekning av saksomkostninger dersom endringen skyldes partens eget forhold eller forhold utenfor partens og forvaltningens kontroll, eller dersom andre særlige forhold taler mot det.

Fvl. § 36 annet ledd forutsetter at det er to eller flere parter i saken, og at saken har preg av å være en interesse- eller rettstvist mellom dem. Bestemmelsen forutsetter at den ene av partene har påklaget et vedtak eller har satt frem krav om endring av det, uten å få medhold. Den motpart som har pådratt seg særlige kostnader - dvs. først og fremst utgifter av betydning til advokat eller annen sakkyndig - på grunn av endringskravet, vil etter forholdene kunne få dekket disse av den annen part. I saker etter barnevernloven må man gå ut fra at det så godt som aldri blir tale om å pålegge en av partene å dekke en annen parts saksomkostninger. Barneverntjenestens vedtak er vanligvis av stor personlig betydning for partene, og disse bør aldri avholdes fra å kreve et vedtak endret av frykt for å bli ilagt saksomkostninger.

Etter fvl. § 36 tredje ledd første punktum skal saksomkostnadsspørsmålet avgjøres av samme instans som avgjør spørsmålet om endring av vedtaket, dvs. enten klageinstansen (eventuelt annet overordnet organ hvis endringsspørsmålet ikke skyldes klage) eller underinstansen dersom denne har truffet nytt vedtak, sml. fvl. § 33 annet ledd og § 34 første ledd. Dersom barneverntjenesten selv endrer sitt eget vedtak, avgjøres således spørsmålet av barneverntjenesten. Kravet må settes frem senest tre uker etter at melding om det nye vedtaket er kommet frem til vedkommende. Både underinstansen og klageinstansen kan forlenge fristen, jf. fvl. § 36 tredje ledd.

Avslag på krav om dekning av saksomkostninger kan påklages etter reglene om klage i forvaltningsloven.

Parten har krav på informasjon om retten til å kreve saksomkostninger når et vedtak endres. Slik informasjon kan unnlates når det er usannsynlig at parten har vesentlige saksomkostninger eller det kan antas at han eller fullmektigen hans kjenner denne retten. Hvis det i andre tilfelle vil være rimelig at spørsmålet om saksomkostninger blir vurdert, bør veiledning gis til parten om dette, jf. fvl. § 36 fjerde ledd.

Det nærmere innholdet i den nye regelen i fvl. § 36 første ledd om rett til å få dekket saksomkostninger, og unntakene fra dette, er nærmere drøftet i Justisdepartementets rundskriv G-37/95.